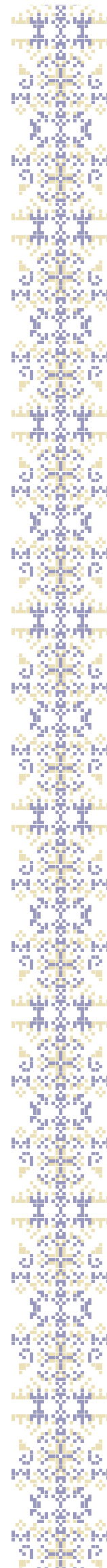

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ»

ДЛЯ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

За загальною науковою редакцією
Т. О. Піроженко

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

УДК 373.2 (073)
О-72

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
(Лист МОН України № 1/11-7684 від 01.08.2017 року)*

Рецензенти:

О. Л. Корнєєва, завідувач Костянтинівського дошкільного навчального закладу №31 «Мир», кандидат педагогічних наук;

І. Р. Кіндрат, методист Рівненського навчально-виховного комплексу НВК №1, кандидат педагогічних наук.

О-72 **Освітня** програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.

Освітня програма розвитку «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку адресована педагогам дошкільних навчальних закладів та інших закладів, які надають освітні послуги у галузі дошкільної освіти, а також батькам вихованців та студентам вищих навчальних закладів.

Зміст програми передбачає організацію взаємодії дорослого з дитиною в таких спосіб, який забезпечує збалансований особистісний розвиток дошкільника. До програми розроблено комплекти навчально-методичних матеріалів.

УДК 373.2 (073)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ	6
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНА, РУХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	9
ПІЗНАВАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	11
У світі предметів	11
У світі людей	12
У світі природи	13
Елементарні математичні уявлення	14
Досліди та експерименти	15
МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ	17
ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	20
ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	22
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	24
ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК	31
ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗРІЛОСТІ ДОШКІЛЬНИКА	33
Орієнтовні показники нервово-психічного розвитку дітей 5–6 років ...	35
ПОКАЗНИКИ ЗАСВОЄННЯ ПРОГРАМИ	37
ПОКАЗНИКИ ПРОЯВУ ЗДІБНОСТЕЙ ТА НАХИЛІВ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	47
ПОРАДИ БАТЬКАМ	49
<i>ДОДАТКИ</i>	57
Проект впевнений старт: навчально-методичне забезпечення	57
Формат організації спільної діяльності вихователя з дітьми	58
Орієнтовні форми, методи, засоби освітньої роботи з дітьми	59
Орієнтовний перелік мистецьких творів для ознайомлення дітям	62
ДЖЕРЕЛА	72

ВСТУП

Освітня програма «Впевнений старт» реалізує державну політику в галузі освіти щодо питань особистісного розвитку дитини, враховує стратегічний курс розвитку системи освіти України загалом. Концептуальні засади програми узгоджені з пріоритетами загальнолюдських цінностей, що забезпечує спрямованість програми на формування загальної культури життєдіяльності дитини старшого дошкільного віку, максимальне використання можливостей періоду дитинства для досягнення психологічних якостей дошкільної зрілості та особистісного зростання.

Програма «Впевнений старт» розроблена відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти як державного освітнього стандарту. Реалізація Програми забезпечує оптимальні фізичні та інтелектуальні навантаження з метою охорони здоров'я та покращення фізичного, психо-емоційного стану та соціального благополуччя дитини.

В основу Програми закладено відомі загальнонаукові принципи актуальності, науковості, доступності та відповідності програмового матеріалу віковим особливостям розвитку дітей, послідовності, систематичності, концентричності, дотримання яких відповідає сучасним тенденціям розвитку, виховання і навчання дошкільників. Відповідність світському і гуманістичному характеру освіти; єдність розвивальних, виховних, навчальних цілей і завдань дошкільної освіти; доцільність поєднання наукової обґрунтованості й можливості практичного застосування; особистісно-зорієнтована взаємодія дорослих і дітей; раціональне співвідношення організованої, самостійної та вільної діяльності у повсякденному житті; врахування провідних видів діяльності малюків забезпечують індивідуальний та диференційований підхід у освітній роботі з дітьми; інтеграцію змісту, форм, методів, засобів розвитку, виховання і навчання дошкільників. Мета програми «Впевнений старт» – збагачення досвіду взаємодії дитини старшого дошкільного віку з соціальним та природним оточенням через організацію специфічно дитячих видів діяльності, які формують відповідні життєві компетентності та якості психологічної зрілості.

Зміст програмових освітніх завдань кожного розділу відображає комплексний підхід до процесу формування особистісних досягнень дитини (емоційно-ціннісне ставлення, знання, вміння, життєві навички), що трактується як життєва компетентність. Реалізація цих освітніх завдань спрямована на комплексний особистісний розвиток, що включає єдність емоційного, інтелектуального та волевого розвитку дитини. Провідними для старшого дошкільного віку залишаються комунікативна (спілкування з однолітками та дорослими), здоров'язберігальна, пізнавально-дослідницька, мовленнєва, ігрова, художньо-естетична, господарсько-побутова (трудова) діяльність.

Програма «Впевнений старт» має чіткий, лаконічний виклад основних освітніх завдань, результатів освітніх впливів й не переобтяжена методичними порадами (вони викладені окремо у навчально-методичному комплекті до програми, а також на порталі vstart.com.ua).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ»

За концептуальними засадами Програма втілює прогресивні концептуальні підходи, нові погляди на роль дитини та педагога в освітньому процесі, форми організації дитячої життєдіяльності.

За спрямованістю на реалізацію розвивальних, виховних, навчальних цілей освіти й змістовими складовими і наповненням Програма є комплексною. Адже окреслює оптимальний комплекс розвивальних, виховних, навчальних функцій і змістових напрямів організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Програма «Впевнений старт» базується на інваріантній складовій змісту дошкільної освіти.

За рівнем упровадження є загальноукраїнською, розрахована для використання у практиці дошкільної освіти по всій території України в усіх дошкільних навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів та форм власності, а також для інших форм здобуття дошкільної освіти.

Реалізація програми «Впевнений старт» передбачає діяльнісний підхід. Головне завдання вихователя – **організовувати життєдіяльність** дошкільників у специфічно дитячих видах діяльності (спілкування, гра, образотворча, художньо-естетична тощо). Формат організації спільної взаємодії вихователя з дітьми наведено в додатку.

Пріоритетними для вирішення освітніх завдань кожного розділу програми є такі форми організації життєдіяльності дітей та засоби особистісного розвитку дітей:

- заняття: інтегроване, комплексне, предметне;
- складання карти активностей;
- підгрупова робота «4х4»;
- ситуація вибору «Один/два/три +»;
- «Коло друзів»;
- проблемна ситуація;
- активне слухання
- активне спілкування: діалог, полілог;
- виставка-презентація дитиною своїх діяльнісних досягнень;
- самопрезентація «Хочу сказати»;
- дитячий фільм-зал (повний рекомендований перелік наведено у додатку).

Програма «Впевнений старт» передбачає два рівні впровадження: репродуктивний (за принципом «Роби як Я») та творчий (самостійне формулювання змісту освітньої роботи).

Відмінним принципом побудови Програми є її зорієнтованість на освітній результат – вихователь планує власну діяльність орієнтуючись на очікуваний результат («Що я хочу, щоб засвоїли діти?», «Яким має бути кінцевий результат?»).

Оновлена програма передбачає сучасний формат організації життєвого простору дитини – «Карта активностей тижня» (наведено в додатку). Вихователь складає тижневу карту активностей, до якої входять навмисне організована дорослим активність зі всіма дітьми, активність з підгрупами за ініціативою дорослих чи дітей, самостійна активність дитини. Результати програми можуть бути посилені організацією повного інформаційного дня дитини.

Передбачено спрощений формат перспективного та календарного планування діяльності вихователя. «Книга для вихователя» побудована так само, як «Книга дошкільника», містить завдання для педагога, методичні рекомендації виконання освітніх завдань та результат дня (входять до навчально-методичного комплекту).

Реалізація програми «Впевнений старт» потребує врахування специфічно дитячих видів діяльності (спілкування, гра, образотворча, господарсько-побутова, пізнавально-дослідницька, здоров'язберігальна діяльність). Це забезпечує формування психологічної зрілості дошкільника, готовності дитини до систематичного навчання в умовах нової української школи (життєві компетентності та здатність до навчання: мотивація, саморегуляція, вміння спілкуватися, сформований інтерес до пізнавальної діяльності).

Автори програми висловлюють подяку фахівцям дошкільної галузі освіти – Брежневій О. Г., Васильєвій С. А., Корнєєвій О. Л., Левінець Н. В., Ліннік О. О., Маршицькій В. Д., Молочко М. В., Низковській О. В., Шульзі Л. М., – які надали конструктивні теоретичні та методичні поради й пропозиції.

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Комунікативна діяльність, або спілкування дитини старшого дошкільного віку розуміється як самостійний вид специфічно дитячої діяльності, в якому формуються та розвиваються комунікативні навички та навички взаємодії. Головним навчальним змістом діяльності спілкування є розуміння іншої людини. Кінцевим результатом життєвих навичок у спілкуванні виступає адекватність дій (емоційних, мовленнєвих, поведінкових) різноманітним ситуаціям спілкування (в грі, в пізнавально-дослідній та інших видах діяльності, які забезпечують взаєморозуміння між учасниками комунікації). Невербальні засоби спілкування та мовленнєве висловлювання (думка, що оформлена у мовлення) є інструментальними засобами комунікативної діяльності. Саме тому вони виступають освітнім змістом «научіння» кожної дитини правильно та адекватно, відповідно до ситуації спілкування, використовувати різноманітні засоби комунікації.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

РОЗВИВАТИ

- навички ефективної комунікації (спільна взаємодія, взаєморозуміння результатом яких задоволені всі учасники);
- вміння приймати участь у організованих дорослими різних форматах спілкування (очно, дистанційно-традиційна пошта, скайп, чати, листівки тощо);
- інтерес до спілкування з іншими людьми, до нових контактів (спілкування) з цікавими новими людьми;
- мотивацію до пізнання себе та інших людей;
- потребу знайомитися із внутрішнім світом людей (що відчуває, чим цікавиться, який має характер).

НАВЧАТИ

- слухати іншу людину;
- узгоджувати свої дії з діями інших людей;
- враховувати інтереси інших;
- діяти в команді, злагоджено;
- свідомо обирати партнерів для різних ситуацій взаємодії;
- уникати ситуацій непорозуміння, миритися, якщо це потрібно;
- активно та виразно використовувати невербальні засоби комунікації;
- будувати різні форми мовленнєвих висловлювань: запитання, зустрічне запитання, згода, уточнення, заперечення, запит, сумнів, прохання, вимога,

- ігрова вимога, дозвіл, порада, відмова, спонукання, задоволення, здивування, вдячність, співчуття, невдоволення, пояснення, міркування, доказ, текст;
- домовлятися («Давай так...»);
- укладати угоди («Давай домовимося про... Я буду ... А ти будеш...»);
- діяти в команді (у кожного учасника гри – своя роль/функція);
- враховувати інтереси команди/групи;
- не конфліктувати, мирити друзів.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- спілкується за інтересами (наприклад, за видами діяльності – малювання, танці, спорт тощо);
- за допомогою дорослого аналізує різні за характером та результатом ситуації спілкування, знаходить причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє протиріччя (невідповідності), знаходить аргументи «за» і «проти», висуває версії можливого розгортання подій («Що б трапилося, якби?», «Треба вчинити так..., тому що...» тощо);
- набуває досвіду встановлення контактів (знайомство, самопрезентація);
- за допомогою дорослого та/або самостійно аналізує різні за характером та результатом ситуації спілкування на основі серії сюжетних малюнків, встановлює хронологію подій, пояснює/обґрунтовує власну думку.

ЗАОХОЧУВАТИ, ЗАЦІКАВЛЮВАТИ, НАДИХАТИ

- до діалогу з дотриманням елементарних норм ведення розмови;
- удосконалювати вміння слухати і розуміти співрозмовника, формулювати і ставити запитання, відповідати відповідно до почутого;
- виявляти ініціативу у спілкуванні із навколишніми як дорослими, так і дітьми, при цьому використовувати доречні форми ввічливого та лагідного звертання (залежно від віку, статі, соціальної ролі тощо співрозмовника);
- підтримувати розмову та подальші контакти, демонструвати включеність у спілкування вербальними та невербальними засобами;
- до активної комунікації у різних повсякденних ситуаціях (як при безпосередньому контакті, так і у телефонній розмові або спілкуванні через інтернет);
- до побудови конструктивних діалогів, полілогів між 2-4 дітьми, перемовин;
- активно використовувати різні форми мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій (запитання, зустрічне запитання, згода, уточнення, заперечення, запит, сумнів, прохання, вимога, ігрова вимога, дозвіл, порада, відмова, спонукання, задоволення, здивування, вдячність, співчуття, невдоволення, пояснення, міркування, доказ, текст тощо);
- дослухатись до думки дорослого;
- поважати та враховувати думку іншого;
- доводити/обґрунтовувати власну думку.

ДОПОМАГАТИ НАБУВАТИ ДОСВІДУ

- триматися в діалозі невимушено, розмовляти тактовно, переконливо, відчувати емоційний тон розмови та коригувати його у позитивний бік, відчуючи загострення ситуації спілкування, коректно виявляти емоційне ставлення до предмета розмови чи співрозмовника; щодо висловлювання прохання, вибачення, подяку, припущення, співпереживання тощо.

NOTATKI

[illegible]

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНА, РУХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Здоров'язберігальна діяльність передбачає ефективний вплив на стан фізичного, психічного та соціального здоров'я дітей. Полягає у вирішенні таких завдань: охорона життя та зміцнення здоров'я, підвищення рівня стійкості та опірності організму несприятливим факторам довкілля; поліпшення розумової та фізичної працездатності; зміцнення опорно-рухового апарату, формування правильної постави та склепіння стопи; підвищення функціональних можливостей організму; виховання позитивних моральних та вольових рис. Конкретизується через наступні освітні завдання.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

РОЗВИВАТИ/ ПОГЛИБЛЮВАТИ

уявлення про:

- загальну будову тіла людини;
- про спорт та навички в різних видах спортивної діяльності (спортивні вправи, ігри з елементами спорту);
- фізичні можливості людини;

інтерес до:

- пізнання фізичних можливостей власного тіла;
- здорового способу життя;

мотивацію до:

- основ здорового способу життя та усвідомленої потреби у руховій активності;
- бережного ставлення до народних засобів та методів фізичного удосконалення;
- ціннісного ставлення до здоров'я;
- дотримання навичок здоров'язбережувальної поведінки;

пізнавальну потребу до:

- аналізу рухових дій одноліток та самоаналізу власної здоров'язбережувальної поведінки;
- самостійності в організації та проведенні фізичних вправ, рухливих та спортивних ігор, фізкультурного дозвілля.

ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ

- до постійного піклування про власне здоров'я (формувати звичку);
- до розвитку фізичних якостей: гнучкість, витривалість, швидкість, сила, окомір, рівновага;
- до збагачення рухового досвіду;

- до освоєння різноманітних видів рухової діяльності;
- до самоконтролю та розширення усталеної здоров'язберегальної діяльності;
- до удосконалення життєво важливих рухових умінь та навичок;
- до формування сталих навичок культури здоров'я;
- до творчості у руховій діяльності.

НАВЧАТИ

- адекватно розподіляти м'язове напруження під час виконання різних видів фізичних вправ (стройові, загальнорозвивальні, вправи з основних рухів, рухливі ігри, елементи спорту);
- елементарним навичкам фізичної саморегуляції;
- за потреби звертатися по допомогу до дорослого;
- вмінь застосовувати наявний руховий досвід в різних ситуаціях, пов'язаних з руховою діяльністю;
- самостійно визначати стан свого самопочуття.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- набуває сталих навичок щоденної активної рухової діяльності;
- збагачує руховий досвід;
- загартовується;
- проявляє доброзичливе ставлення до однолітків в процесі спільної рухової (спортивної) діяльності;
- застосовує засоби профілактики захворювань (ранкова гімнастика, само-масаж тощо).

НОТАТКИ

ПІЗНАВАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Пізнавально-дослідницька діяльність дитини старшого дошкільного віку забезпечує розвиток пізнавальних психічних процесів: пам'ять, увага, уява, мислення, сприймання; розвиток розумових операцій: аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, класифікація; безпосередньо пов'язана з мовленнєвим, художньо-естетичним та фізичним розвитком; відбувається через усі види діяльності дошкільника; актуалізується через смислові акценти, відповіді, на які шукає дитина у створених педагогом розвивальних ситуаціях. Зміст освітніх завдань конкретизовано у напрямках: «У світі предметів», «У світі людей», «У світі природи», «Елементарні математичні уявлення», «Досліди та експерименти». Провідним засобом та результативним показником вирішення освітніх завдань цього розділу є здатність дитини висловлювати свої думки (самостійність думки, що виражена у слові), мовленнєвий розвиток дитини (див. наступний розділ), розвиненість психічних процесів і способів пізнання. *Наскрізні завдання:* засвоєння знань, розвиток розумових операцій, опанування способами пізнавально-дослідної діяльності. *Особливим засобом* пізнавально-дослідної діяльності є засвоєння знаків та символів. Цьому слугуватимуть логіко-математичні знаки та знаки писемного мовлення (літери), інші знаки як символи. Навчати способам використання цих знаків у пізнанні оточуючого світу.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

НАПРЯМ: У СВІТІ ПРЕДМЕТІВ

РОЗШИРЮВАТИ/РОЗВИВАТИ

уявлення про:

- функціональність предметів;
- предметно-практичну, предметно-перетворювальну діяльність;
- технологічність предметної діяльності («Як це влаштовано?», «Як це працює?» тощо);
- про шляхи отримання інформації;
- про нетрадиційні способи використання предметів;

інтерес до:

- предметного світу;
- пізнавальної діяльності;
- творчого використання власних знань і вмінь;
- пошуку можливих способів використання предметів;

мотивацію до пізнання світу предметів;

пізнавальну потребу (з'ясувати, дізнатися, розібратися, що буде далі, що могло б бути, як це допомагає людині тощо).

НАВЧАТИ

- оперувати образами предметів;
- створювати задум та реалізовувати предметну (практичну/перетворювальну) діяльності у відповідності до задуму та природного призначення предмету;
- створювати прості схеми/моделі предметів та перетворювати їх;
- порівнювати, відокремлювати;
- упорядковувати, узагальнювати предмети за певними ознаками (спільними/відмінними);
- виокремлювати функціональні зв'язки різних предметів;
- виконувати пізнавально-дослідні дії: порівняння, аналіз, співставлення, узагальнення, упорядкування на основі практичних дій та з опорою на тактильні відчуття, функції органів почуття, зору, слуху;
- подумки порівнювати, відокремлювати, упорядковувати, узагальнювати предмети за певними ознаками (спільними/відмінними);
- розширювати досвід пізнавальної діяльності за допомогою різних органів сприймання (дотик, запах, фактура, вага тощо).

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- може вибирати предметний матеріал для гри, дослідницької, творчої та інших видів діяльності;
- може застосовувати свої знання та вміння;
- відчуває радість від власного пізнання (відкриття) світу предметів;
- відчуває відповідальність за вихід із проблемної ситуації (задачі);
- може проявляти ініціативність, самостійність;
- пояснює та планує дії з предметами, встановлює причиново-наслідкові зв'язки.

НАПРЯМ: У СВІТІ ЛЮДЕЙ

ФОРМУВАТИ

уявлення про:

- сім'ю та сімейні традиції;
- значення родинних зв'язків, способи їх підтримки;
- спільне та відмінне в людях (вік, стать, зовнішність, статура, вага, зріст, колір волосся тощо);
- народи світу та їх культуру;
- права споживача (формувати основи споживчої культури);

інтерес до:

- інших народів Європи та світу;
- спілкування з іноземцями;

мотивацію:

- до підтримки добрих взаємин з друзями, родичами, знайомими;
- до підтримки взаєморозуміння різних людей (різних за віком, статтю, вагою, кольором шкіри, національністю, віросповіданням тощо).

НАВЧАТИ

- виявляти повагу та доброзичливе ставлення до навколишніх;
- знайомитись та товаришувати/дружити (діяти як друг – разом гратися, допомагати, піклуватися).

НАПРЯМ: У СВІТІ ПРИРОДИ

ФОРМУВАТИ

елементарні уявлення про:

- природу нашої планети (клімат, ландшафт, водойми, тварини, рослини тощо);
- явища природи;
- рослини;
- тварин;
- природу як живу екосистему;
- всесвіт;
- взаємозалежність діяльності людини та стану природного довкілля;

інтерес до:

- пізнання природи рідного краю, близького оточення та всієї України;
- спостережень за явищами природи;

мотивацію:

- берегти природне багатство рідної країни;
- піклуватися про стан природного довкілля;
- до сталого розвитку (економити та раціонально використовувати природні ресурси);
- доглядати та піклуватися за домашніми улюбленцями (кіт, цуценя, рибки тощо).

НАВЧАТИ

- розрізняти природні явища, називати їх;
- дотримуватись правил поведінки у природі;
- спостерігати за явищами природи та помічати зміни у стані природі;
- помічати природні явища (температура повітря, вітер, опади тощо, їх ознаки).

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- має можливості милуватися природним довкіллям;
- за допомогою дорослого та/або самостійно помічає красу природи;
- працює в природі (на городі, в квітнику, садку тощо);
- проявляє турботу (піклується) за живою природою;
- самостійно доглядає за рослинами та/або домашніми тваринами;
- досліджує природні явища;
- спостерігає за розвитком рослини «від насіння до плоду».

НАПРЯМ: ЕЛЕМЕНТАРНІ МАТЕМАТИЧНІ УЯВЛЕННЯ

ФОРМУВАТИ

уявлення про:

- математичні поняття: величина, кількість, форма, час, простір;
- числа та цифри;
- способи утворення числа шляхом додавання/вилучення одного предмета;
- математичні дії додавання та віднімання (в межах 10);
- умовну мірку;
- відчуття радості від активних сенсорних дій з предметами;
- **інтерес до:**
- математичних дій на основі сенсорних відчуттів (зір, слух, дотик, смак, нюх), кінестетики, інтуїції;
- опанування в просторі (просторова орієнтація);

мотивацію до:

- пізнання навколишнього світу за допомогою сенсорних відчуттів і пізнавальних дій («Що ми можемо з цим зробити?» вимірювати, злічувати, порівнювати тощо).

НАВЧАТИ/РОЗВИВАТИ

- здійснювати елементарні пізнавальні (логіко-математичні) дії: порівнювати, аналізувати, узагальнювати, лічити, перелічувати, співставлення розміру предметів (шляхом накладання, прикладання, приставляння);
- сприймати умови простих завдань («Що невідомо?» «Що треба знайти?» тощо) в різних сферах життєдіяльності, в різних ситуаціях взаємодії;
- лічити за допомогою різних аналізаторів (на дотик, на рух, на звук);
- ділити предмет/фігуру на дві частини (навпіл);
- за сюжетною картинкою складати задачі (загадки, ребуси, моделі тощо), розв'язувати їх;
- вимірювати умовною міркою;
- робити висновки щодо кількості предметів (більше, менше, порівну).

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- отримує практичний досвід опанування логіко-математичними діями;
- оперує сенсорними еталонами (колір, форма, величина);
- отримує задоволення від виконання пізнавальних дослідницьких дій;
- орієнтується у просторі (на площині та в реальному оточенні): ліворуч, праворуч, зверху, знизу; під, над, за, на, біля;
- орієнтується за допомогою схеми, умовних позначень (піктограми, стрілки, дорожні знаки).

НАПРЯМ: ДОСЛІДИ ТА ЕКСПЕРИМЕНТИ

ФОРМУВАТИ

уявлення про:

- досліді та дослідницьку діяльність, види експериментів (дослід, спостереження, екологічні, природознавчі);
- способи фіксації результатів дослідно-експериментальної роботи різними способами: малюнки, фото-, відеоматеріали, відлічування фішок тощо;
- готовність брати участь в дослідно-експериментальній діяльності;
- умови та приладдя для проведення різноманітних дослідів;
- фізичні властивості навколишнього світу (властивості речовин: твердість, розчинність тощо; характеристика руху: швидкість, напрямок; властивості магніта);

інтерес до:

- дослідно-експериментальної діяльності з різними матеріалами;
- дослідницької та винахідницької діяльності;

мотивацію пробувати проводити досліді та експериментальних дій («Що ми можемо з цим зробити?» вимірювати, злічувати, порівнювати тощо).

СИСТЕМНО ЗАЛУЧАТИ ДИТИНУ ДО ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- *зі штучними матеріалами* (метал, резина, тканина, пластмаса, папір тощо);
- *з об'єктами і явищами неживої природи* (вода, деревина, пісок, глина, сніг, лід, кругообіг води у природі, повітря, вогонь тощо);
- *з рослинами* (ріст, розвиток, розмноження, догляд, пересаджування, світло, волога, тепло тощо);
- *з фізичними явищами і властивостями навколишнього світу* (твердість, м'якість, сипкість, в'язкість, плавучість, розчинність; швидкість тощо);
- *з соціальним експериментуванням*: аналіз суперечливих моральних ситуацій, ситуацій вибору, проблемно-пошукових ситуацій за літературними творами і власним досвідом тощо.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- може бути активним дослідником;
- може обирати проблемні пізнавальні питання для дослідно-експериментальної діяльності;
- може самостійно (під наглядом дорослого) провести дослід чи експеримент.

НОТАТКИ

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Мовленнєвий розвиток дитини показує ефективність розвивальних впливів дорослих у збагаченні досвіду взаємодії малюка зі світом природи, людей, предметно-технічного оточення. Очікуваний результат: єдність емоцій, інтелекту та вольової регуляції у мовленнєвій поведінці дитини. Специфіка мовленнєвого розвитку дитини така, що вимагає комплексного підходу до реалізації всіх завдань опанування мовою (рідною, спорідненою, іноземною). І хоча в певних формах мовленнєвої роботи можуть бути домінуючі завдання з розвитку мовленнєвих навичок (звуковимова, граматична правильність, розширення словникового запасу), загалом усі вони взаємозалежні, взаємопов'язані й саме тому формують основну здатність людини як свідомої істоти – мислити та виражати свої думки словами. Тому створення дорослим діяльнісних розвивальних ситуацій, в яких дитина **ДІЄ, МИСЛИТЬ**, виражає своє **ЕМОЦІЙНЕ СТАВЕННЯ** до подій, формує всі форми мислення (предметно-практичне, образне, словесно-логічне) та здатність використання мови як інструменту самовираження. Вирішення освітніх завдань цього розділу може і має відбуватися в усіх видах діяльності дитини (через усі розділи програми «Впевнений старт»). Саме це формує нову якість психічного розвитку дитини – цілісність психіки, яка виражається у єдності емоційних, інтелектуальних, вольових якостей, а також у мовленнєвій поведінці дитини.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

ЗВУКОВА КУЛЬТУРА

- Розширювати й уточнювати уявлення про будову артикуляційного апарату, роботу його органів під час творення звуків.
- Розвивати моторику апарату мовлення. Домагатися правильної вимови шиплячих, свистячих, сонорних звуків, удосконалювати звуковимову відповідно до орфоепічних і літературних норм: звукосполучення [йа], [йу], [йє], [йі], [дж], [дз], [шч], подовжених м'яких приголосних, твердих приголосних перед «и» та апострофом, проривного приголосного звука [г], дзвінких приголосних у середині та в кінці слова, ненаголошених голосних звуків [е] та [и] тощо. Розвивати фонематичний слух.
- Вчити диференціювати на слух всі звуки у словах, в тому числі схожі за артикуляцією тверді та м'які, дзвінки й глухі, сонорні приголосні, а також сприймати на слух римовані закінчення у віршованих текстах, самостійно добирати прості рими, співзвучні слова.

- Розвивати мовленнєве дихання, подовжувати тривалість видиху, вчити промовляти короткі фрази на одному видиху. Привчати говорити чітко, в помірному темпі та регулювати темп мовлення, розвивати силу, висоту, тембр голосу для передачі різних інтонаційних відтінків залежно до ситуації спілкування. Підтримувати бажання говорити рідною мовою правильно й виразно.

СЛОВНИК

- Збагачувати словниковий запас дітей на основі розширення уявлень про світ. Розвивати вміння розуміти та вживати слова на позначення назв предметів, їхніх ознак, кількості, дій, ознак за дією тощо. Збагачувати активне мовлення дітей прикметниками, прислівниками, дієсловами, дієприкметниками, дієприслівниками, числівниками, займенниками.
- Вчити розрізняти і вживати узагальнювальні родові та видові поняття (тварини – дики і свійські, транспорт – пасажирський, вантажний, водний, повітряний тощо); добирати синоніми, антоніми для більш точного висловлення думки, емоційного забарвлення мовлення. Формувати стилістичне чуття через навчання розумінню образних слів і виразів у літературних творах, стимулювати їх вживання у мовленні дітей. Продовжувати ознайомлювати з багатозначними словами, вчити розуміти й пояснювати зміст слів з переносним значенням, доречно застосовувати їх в активному мовленні. Підтримувати пізнавальний інтерес дітей до незнайомих та малознайомих слів та їх тлумачення.

ГРАМАТИЧНА ПОБУДОВА МОВЛЕННЯ

- Вправляти у граматично правильному вживанні складних відмінкових форм іменників, кличної форми іменників, множинних форм іменників, присвійних прикметників вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників, а також у відмінюванні дієслів за особами, числами, родами. Учити правильно узгоджувати прикметники, числівники з іменниками та займенниками, вживати слова основних лексичних категорій у відповідних формах (відмінок, рід, число або час), прийменники та сполучники, що потрібні для зв'язку слів у словосполученні або реченні тощо. Заохочувати дітей до утворення інших граматичних форм того самого слова.
- Вправляти у вживанні різних синтаксичних конструкцій: простих, поширених, складних, безособових речень, а також речень зі вставними словами та прямою мовою. Формувати і закріплювати навички використання різних сполучників під час вживання складносурядних і складнопідрядних речень. Виховувати критичне ставлення до власного мовлення, формувати готовність виправляти помилки.

МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ

- Вправляти в побудові зв'язних монологічних висловлювань різних типів (описи; сюжетні розповіді за картинами, з власного досвіду, творчі - на задану чи обрану тему; переказ літературних творів). Залучати дітей до складання розповідей-описів іграшок, предметів, предметних картинок, сюжетних картин і малюнків на основі поданого зразка, плану, засвоєного алгоритму розповіді, а також до складання розповіді-судження (оцінки), розповіді-міркування та розповіді-пояснення з дотриманням логіки, встановленням причиново-наслідкових зв'язків. Збагачувати досвід дітей у складанні сюжетних розповідей за зразком, планом, за поданим початком або закінченням історії; за серією картин чи малюнків; за опорними словами тощо. При переказуванні літературних творів вчити запам'ятовувати та відтворювати послідовність подій близько до тексту, вживаючи авторські мовленнєві звороти, засоби художньої виразності (епітети, порівняння, метафори, повтори тощо). Привчати висловлюватись логічно, без повторів, пауз, жестикуляції, дотримуватися структури розповіді (початок, основна частина, закінчення), придумувати назву розповіді та вживати у складених текстах епітети, порівняння, фразеологізми, пряму мову персонажів зі звертаннями тощо.

НАВЧАННЯ ОСНОВ ГРАМОТИ

- Вчити правильно вживати терміни «речення», «слово», «звук», «склад», «буква». Навчити виконувати звуковий аналіз слів на слух відповідно до порядку й характеристики звуків у словах (голосний чи приголосний, твердий чи м'який приголосний). Формувати елементарні уявлення про слово як основну одиницю мовлення. Розуміти залежність значення слова від порядку складів у ньому. Вчити виокремлювати із мовленнєвого потоку речення, сприймати його як кілька пов'язаних змістом слів, які висловлюють завершену думку. Ознайомлювати з буквами як знаками передачі звуків на письмі. Сприяти ознайомленню з основними буквами за принципом частотності вживання відповідних звуків в усному мовленні, пропонуючи дітям не алфавітні, а звукові їхні назви.

ІНШІ (СУМІЖНІ) ЗАВДАННЯ

- формувати інтерес до різних форм та способів мовленнєвої діяльності, використання сучасних засобів комунікації;
- зацікавлювати можливостями використання рідної та іноземної мови (повідомлення інформації, спілкування).

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Гра – провідна діяльність дитини старшого дошкільного віку. Організація ігрової діяльності виконує одночасно широкий діапазон функцій: від згуртування дітей до винахідницької діяльності, але найголовнішою є досвід соціальної взаємодії на засадах емоційно-ціннісного ставлення дитини до себе, до інших людей (дітей/дорослих), до світу. Передбачає розвиток творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості дітей в ігровій діяльності та формування у них стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому. Серед видів ігор чинне місце займає сюжетно-рольова гра. Завдання вихователя сприяти переходу дошкільників на творчий рівень сюжетно-рольової гри.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

РОЗВИВАТИ

- інтерес до ігрової діяльності;
- особистісні якості дітей під час розгортання ігор (ініціативність, самостійність, організованість, чесність);
- уяву та вміння фантазувати, мріяти;
- вміння організовувати ігровий простір (обирати місце, атрибути, предмети-замінники тощо).

НАВЧАТИ

- організовувати гру;
- дотримуватися правил;
- культурі взаємодії в іграх змаганнях (в ситуаціях перемоги чи програшу);
- в сюжетно-рольових іграх: приймати на себе різні за характером ролі, збагачувати рольову поведінку, розгортати та об'єднувати сюжети гри.

ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ

- до участі в різних видах ігор, зокрема в сюжетно-рольових;
- здатність наслідувати дорослого в іграх з правилами та виявляти уяву, креативність, вигадку на самостійному рівні в творчих (самодіяльних) іграх:
- **в самодіяльних іграх** – за сюжетами літературних творів, сюжетно-рольових, режисерських, театралізованих;
- **в дидактичних іграх** – сюжетно-дидактичних, рухливих, конструкторсько-будівельних, інтелектуальних, настільно-друкованих;

- **в традиційних та народних іграх** – забавлянках, пальчикових вправах та іграх, хороводах, рухливих з текстами, естафетах;
- в інших іграх.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- може самостійно або з участю дорослого обирати та організовувати сюжетно-рольову гру;
- може самостійно розгортати сюжет гри, змінювати правила гри та контролювати їх дотримання;
- опановує ігровий простір та збагачує варіативність видів ігор;
- набуває досвіду самостійної гри.

НОТАТКИ

ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Господарсько-побутова діяльність включає в себе працю у повсякденному житті, самообслуговування, діяльність у природі, художньо-створювальну діяльність у побуті (дизайн). Залучення дітей до праці, зокрема до господарсько-побутової та самообслуговування, має неабияке значення в процесі формування у дітей самостійності та організованості. Важливим аспектом цього напрямку діяльності є виховання у дітей ціннісного ставлення до результатів праці інших людей. Цей розділ програми висвітлює освітні завдання, виконання яких сприятиме трудовому вихованню дошкільників.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

РОЗВИВАТИ

- бережне ставлення до результатів людської праці;
- оцінну діяльність та здатність співвідносити соціальну значущість власної праці та праці дорослих;
- інтерес до різних видів праці дорослих, до організації та здійснення елементів професійної діяльності дорослих;
- бажання самостійно здійснювати прості дії, характерні для різних професій;
- мотивацію до здійснення посильної допомоги дорослим в господарсько-побутовій діяльності;
- потребу до здійснення постійних господарсько-побутових доручень у життєвому просторі;
- бережне ставлення до побутових речей та хатньої праці дорослих.

НАВЧАТИ

- бути охайним;
- підтримувати порядок і чистоту у життєвому просторі;
- доводити розпочату справу до кінця;
- відповідально ставитися до доручень;
- домовлятися про спільну роботу, розподіляти обв'язки;
- аналізувати наслідки своєї діяльності.

СТИМУЛЮВАТИ/ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ

- розширення навичок самообслуговування та особистої гігієни;
- ініціативність, самостійність, цілеспрямованість під час виконання господарсько-побутових доручень;
- бажання помічати та усувати недоліки у власному зовнішньому вигляді;
- виховувати в собі культуру праці (охайність, навички використання знарядь праці, побутової техніки).

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- збагачує досвід соціальної комунікації в процесі господарсько-побутової праці;
- долучається до господарсько-побутової праці дорослих (чергування в групі, догляд за територією ігрового майданчика, робота на городі, в квітнику, догляд за домашніми улюбленцями, свійським тваринами тощо);
- отримує задоволення від художньо-створювальної діяльності;
- оцінює якість та користь виконаної праці;
- може бути корисною для інших (помічати, кому потрібна допомога, допомагати з власної ініціативи);
- виявляє власні задуми з художньо-створювальної діяльності у побуті (прикрашає оселю та групову кімнату);
- долучається до ручної праці (hand-made), використовуючи різні матеріали з метою удосконалення навколишнього життєвого простору;
- ініціює, здійснює та оцінює власні дії у господарсько-побутовій праці.

НОТАТКИ

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Художньо-продуктивна діяльність дітей, пов'язана зі сприйманням творів мистецтва, формуванням ціннісного ставлення до нього, а також відображенням естетичних уявлень, вражень дітьми у власній творчості. Художньо-естетичний розвиток дитини здійснюється під час реалізації змісту художньо-естетичної діяльності (художньо-літературної, зображувальної, музичної, театральної) і залежить від вікових особливостей та індивідуальних можливостей дитини, її здібностей і нахилів. На рівень досягнень дитини також впливають ставлення батьків до мистецтва, умови художньо-естетичного виховання в родині та дошкільному навчальному закладі. Зміст освіти в художній діяльності складається з комплексу завдань (освітні, виховні, розвивальні), мистецького репертуару (орієнтовний комплекс художніх творів), тематики мистецької діяльності, презентаційних, підсумкових форм організації роботи з дітьми тощо (їх представлено в додатках та методичних рекомендаціях до програми).

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

НАПРЯМ: ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

Читання і розповідання літературних, фольклорних творів. Декламування і драматизація. Художня комунікація. Словесна творчість

РОЗВИВАТИ

- Інтерес до художнього слова, високохудожньої усної народної творчості, а також до української та зарубіжної класичної і сучасної літератури.
- Підтримувати дитячу ініціативу щодо читання і розповідання.
- Формувати художній і читацький смаки.

НАВЧАТИ

- Розширювати знання про відомих дитячих поетів і письменників-класиків, про сучасних авторів (не менше 3-4 імен письменників і поетів), про окремі цікаві факти їхньої біографії, вчити впізнавати їх на портретах. Знайомити з видатними митцями слова рідного краю.
- Розрізняти за жанрами фольклорні та літературні твори (загадка, скороговка, прислів'я, мирилка, лічилка, казка, оповідання, вірш тощо); пояснювати їх

основні жанрові особливості. Вчити впізнавати назву, автора, героїв твору за його фрагментом, ілюстраціями або слайдами (не менше 8-10 літературних або фольклорних творів). Формувати уявлення про структуру книжки та деякі її види (словник, збірник художніх творів, підручник), окремі відомості з історії створення книжки. Вчити елементарному аналізу засобів художньої виразності у творах.

СТИМУЛЮВАТИ/ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ

- Вживати в процесі комунікації малі фольклорні форми (загадки, лічилки, мирилки, колискові та обрядові пісні – колядки, щедрівки, веснянки, заклички тощо). Підтримувати бажання брати участь у художній комунікації (запитувати про те, що зацікавило чи було незрозумілим у творі; висловлювати своє ставлення до почутого; висловлювати враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності, а також свої почуття за допомогою образного слова; за засвоєним зразком створювати власні описові та порівняльні загадки, лічилки, колисання тощо).

СТВОРЮВАТИ УМОВИ

- Для обговорення з дітьми змісту, персонажів, висловлення власних оцінних суджень і ставлення, визначення морального правила твору в етичних бесідах за прочитаним чи оповіданням.
- Для розігрування щедрівок, колядок, закличок; організації рольових ігор за сюжетами літературних творів.
- Для стимулювання словесної творчості дітей за мотивами літературних і фольклорних творів.

НАПРЯМ: ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Малювання, ліплення, аплікація, конструювання

РОЗВИВАТИ

- Малювання:** Особисте естетичне ставлення до проявів краси в довкіллі, інтерес до малювання та процесу творення художніми матеріалами, до дослідження під час експериментальної діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва. Розвивати художнє сприймання, уяву, творчі здібності, здатність до фантазування, імпровізації під час емоційно-чуттєвого сприймання творів живопису і створення художніх образів.
- Ліплення:** Емоційну і тактильну чутливість в роботі з пластичним матеріалом, здатність до творчого самовираження, самостійного вибору матеріалів та інструментів, інтерес до декорування образу, до засобів оздоблення.

- **Аплікація:** Здатність до емоційно-чуттєвого сприймання кольору, сенсорних властивостей природних матеріалів, відтворення ритму в чергуванні кольорів, форм, матеріалів, елементів візерунку, самостійність і творчі здібності дітей.
- **Конструювання:** Просторові уявлення, творчу активність, художньо-конструкторську ініціативу в пошуку варіантів поєднання різних матеріалів (кольорів), навички прикрашання виробу деталями, елементарні дослідницькі здібності, конструктивне мислення, винахідливість під час дослідження властивостей матеріалу, аналізу, планування та проектування роботи з ним.

НАВЧАТИ

- **Малювання:** Формувати елементарні уявлення про твори графіки, українського декоративно-ужткового мистецтва, основних жанрів живопису (портрет, пейзаж, натюрморт, анімалістичний і побутовий жанри живопису); про видатних українських і світових художників (знати не менше 3-4 імен). Створювати художні образи в предметному, сюжетному, декоративному малюванні за допомогою різних засобів виразності (лінія, форма, колір, композиція).
- **Ліплення:** Збагачувати уявлення про мистецтво скульптури на основі сприймання дрібної пластики з різних матеріалів (дерево, глина, метал, скло, камінь тощо); знати пластичні особливості матеріалів (глина, пластилін, солоне тісто, пластика тощо). Створювати художні образи в об'ємі (предмети, транспорт, споруди, фігурки людей, тварин, казкових героїв), за мотивами народних забавок, іграшок і посуду, характерних різним регіонам України (Косів, Опішна, Ужгород, Яворів), композиції з кількох фігур, рельєфні зображення на площині.
- **Аплікація:** Розрізняти види декоративно-ужиткового мистецтва (витинанка, вишивка, мозаїка, вітраж, ткацтво, плетіння). Поглиблювати знання про матеріали (папір, тканина, шкіра, хутро, листя, квіти, соломка) та їх властивості. Створювати композицію (декоративну, предметну, сюжетну) засобами площинної та рельєфної аплікації, колажу з різних матеріалів за допомогою прийомів (складання, вирізування, гофрування, прорізування, скручування), способів вирізування (симетричне, парно симетричне, предметне, силуетне), створення прорізного декору для виготовлення мережевих виробів (квіти, сніжинки, серветки, одяг для ляльки).
- **Конструювання:** Формувати навички формоутворення основи під час роботи з картоном і папером (закручування прямокутника в циліндр, кола – в конус тощо), складання паперу навпіл, по діагоналі (оригамі), створення за шаблоном площинних іграшок з рухливими кінцівками. Вчити під час роботи з природним та викидним матеріалом обирати виразну основу для конструкції за формою, фактурою, кольором, формувати її за допомогою додавання або забирання деталей для отримання виразного образу, використовувати

матеріали для закріплення. Під час роботи з будівельним матеріалом підбирати потрібні деталі для основи будівлі, виокремлювати частини будівлі та розташовувати їх у просторі, а також розміщувати допоміжні деталі конструкції, використовувати інший матеріал для архітектурного декору (дрібні іграшки, природний матеріал), створювати колективні композиції.

СТИМУЛЮВАТИ/ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ

- **Малювання:** Бажання прикрашати візерунками, орнаментами елементи декоративного малювання; використовувати ритм і симетрію в композиції декору, добирати кольори для досягнення його яскравості, виразності.
- **Ліплення:** Самостійно обирати доцільний прийом ліплення (скатування, розкачування, сплющування, прищипування, відтягування, вдавлювання, загладжування, затирання), формувати бажання деталізувати та прикрашати вироби декором (рельєфна пластика з кульок, мотузок, прорізанням візерунку, відбитками, насінням, крупною, гудзиками, бісером, пензлем і фарбами).
- **Аплікація:** Під час створення композицій використовувати колір, мотиви українських орнаментів (рослинні, геометричні, зооморфні).
- **Конструювання.** Вияв ініціативи і творчості у створенні конструкторсько-художніх образів під час індивідуальної чи командної роботи.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ

- **Малювання:** Для оволодіння технічними навичками в роботі з художніми матеріалами (гуаш, акварель, пензель, кольорові олівці, крейда, фломастери, пастель, вугілля, сангіна, туш), в експериментальній діяльності з дослідження основних кольорів (жовтий, червоний, синій) і похідних (зелений, фіолетовий, жовтогарячий).
- **Ліплення:** Для участі дитини у створенні декоративних композицій з метою прикрашання групи, дитячих робіт тощо.
- **Аплікація:** Для участі дитини у створенні декоративних композицій з різноманітних матеріалів засобами аплікації.
- **Конструювання:** Для застосування різноманітних інструментів і матеріалів (папір, картон; природний; викидний; будівельний) для конструювання, виготовлення іграшок та інших конструкторсько-художніх образів з різних матеріалів і різними способами (за малюнком, схемою, планом, уявою).

НАПРЯМ: МУЗИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Слухання музики, співи, музично-рухова діяльність, гра на дитячих музичних інструментах

РОЗВИВАТИ

- **Слухання музики:** Інтерес та емоційно-ціннісне ставлення до музики, бажання слухати її в повсякденному житті.
- **Співи:** Інтерес та емоційно-ціннісне ставлення до пісні, бажання співати, бажання контролювати поставу.
- **Музично-рухова діяльність:** Здатність емоційно переживати ігрову ситуацію в хороводах, іграх, забавах; узгоджено рухатися, використовувати рухові навички для створення образу, розвитку ігрового сюжету, утворення фігури (струмочок, равлик, підкова, вивертання кола).
- **Гра на дитячих музичних інструментах:** Здатність естетично насолоджуватися звучанням музичних інструментів, вміння радіти власній спроможності, відчуття своєї єдності з однолітками, самостійної гри дітей в оркестр, відчуття команди, зокрема ансамблю.

НАВЧАТИ

- **Слухання музики:** Розрізняти засоби музичної виразності (темپ, динамічні відтінки), розрізняти верхній та нижній регістри, вступ і закінчення інструментальної програмової музики, заспів і приспів у піснях, побутові жанри – пісня, марш, танець.
- **Співи:** Виразно співати доступні народні пісні різного характеру та твори, створені композиторами, в діапазоні ре – сі, до з музичним супроводом (самостійно); правильно інтонувати мелодію, співати легким звуком (уникати викрикування), дзвінко, злагоджено, в заданому темпі, чітко артикулювати слова, протягувати довгі звуки, м'яко закінчувати ненаголошене закінчення фрази, разом починати та закінчувати спів, брати дихання між музичними фразами, не напружувати міміку, дивитися в очі слухачам.
- **Музично-рухова діяльність:** Виразно відтворювати народну, класичну, сучасну музику за допомогою основних (легкий біг вісімками, стрімкий біг на кожен чверть, маршова хода високим кроком, урочиста хода, легкі стрибки), образно-ігрових (змахи, руками наче журавель крилами, імітація чищення пір'ячка, як каченята, чеберяння ніжками, наче зайчик, біг галопом наче кінь), танцювальних (хороводна хода, галоп прямий і боковий, підскоки, оплески, пружинки, виведення ноги вперед на носочок чи на п'яту, дріботіння), а також простих рухів і танців різних народів світу (європейських, східних, американських), варіативної техніки їх виконання.
- **Гра на дитячих музичних інструментах:** Навичок гри на ударно-шумових дитячих музичних інструментах, упізнавати їх за тембрами звучання, вмінню

разом грати в оркестрі та ансамблі дитячих музичних інструментів (3-6 дітей; троїсті музики), своєчасно вступати та закінчувати гру, дотримуватися загальної динаміки, ритму, відтворювати динамічні та темпові відтінки відповідно до характеру твору, супроводжувати гру власним співом, акомпанувати танцям під час розваг і свят. Бережно поводитися з музичними інструментами.

ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ

- **Слухання музики:** Брати участь у художній комунікації за характером, настроєм і змістом музичних творів (співуча і ніжна колискова, плавний хоровод, завзятий гопак, весела полька, казковий марш).
- **Співи:** Співати без супроводу, за допомогою дорослого, прислухатися до співу інших дітей.
- **Музично-рухова діяльність:** Бажання використовувати в танці українські рухи (уклін хлопчика і дівчинки, крок хороводний, біг зальотний, пружинка з виставлянням ноги на підбор і проста присядка, присядка-м'ячик, колупалочка, вервечка, дрібушечка, кружляння млинчиком, чесанка тощо), рухи з віночком, шапкою, бубном. Бажання брати участь у хороводах і танцях з усталеними та імпровізованими елементами.
- **Гра на дитячих музичних інструментах:** Прояви музично-сенсорних та творчих здібностей дітей, творчої активності, уяви і фантазії під час гри на дитячих музичних інструментах, беручи до уваги зацікавленість дитини певним музичним інструментом.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ

- **Слухання музики:** Для збагачення музичного досвіду сприймання дітьми зразків української народної музики, інструментальних та вокальних творів композиторів-класиків, сучасних авторів, слухання урочистих пісень.
- **Співи:** Для вправлення дитини в індивідуальному та груповому співі, для застосування власного виконавського досвіду в індивідуальній та колективній імпровізації.
- **Музично-рухова діяльність:** Для засвоєння українських танцювальних традицій, для застосування правил бального етикету (запрошення, український уклін і бальний кніксен тощо), для імпровізації в образно-ігрових і танцювальних рухах на основі музично-ігрового, танцювального образу, пісенного сюжету.
- **Гра на дитячих музичних інструментах:** Для набуття досвіду використання дитячих струнних (цимбали, бандура, балалайка, арфа), ударно-клавішних (піаніно, рояль), духових (сопілка, тріола) музичних інструментів.

НАПРЯМ: ТЕАТРАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сприймання театрального мистецтва, театралізована гра, театральна виконавська творчість

РОЗВИВАТИ

- Емоційно-позитивне ставлення до мистецтва театру, бажання брати участь у театралізованих іграх і постановках. Розвивати здібності до творчого перетворення у сценічний образ.

НАВЧАТИ

- Розумінню театральних понять (театр, вистава, опера, оперета, музика до вистави, актор, роль, оповідач, глядач, режисер, сценарій, декорація, театральні рухи тощо). Елементом театральної пластики, міміки, жестам, запам'ятовуванню сценічної послідовності дій.

ЗАОХОЧУВАТИ/ЗАЦІКАВЛЮВАТИ

- Використовувати музично-пісенний та музично-руховий досвід у театралізації літературних творів різних жанрів, у музичній міні-виставі, казці-опереті тощо.

СТВОРЮВАТИ УМОВИ

- Для формування художньо-мовленнєвих виконавських умінь, для зберігання індивідуальної мовленнєвої виразності дітей.
- Для виявлення співтворчості з дітьми у театралізації творів та самостійно придуманих дітьми казок за допомогою різних видів театру – настільного, пальчикового, тіньового, лялькового, іграшки тощо.

НОТАТКИ

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК

Цілісний розвиток особистості старшого дошкільника передбачає, що дитина віку має емоційно-ціннісне ставлення до різних аспектів особистого життя, найближчого оточення, життя природи і соціуму; виявляє сформованість базових знань про світ природи і суспільства, життєві навички (компетентності) взаємодії з оточенням та навички володіння інструментом пізнання, відтворення та перетворення світу за допомогою мовних та інших засобів; демонструє розвиненість особистісних якостей та рис характеру, що уможливорює регуляцію її поведінки та діяльності. Цей розділ програми є прообразом кінцевого результату її реалізації.

ОСВІТНІ ЗАВДАННЯ

РОЗШИРЮВАТИ/ФОРМУВАТИ

- знання щодо цілісної картини світу;
- емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу;
- емоційно-ціннісне ставлення до себе як до частини навколишнього світу, до інших людей;
- **уявлення про:**
- власні особистісні якості;
- особистісні якості інших як дорослих, так і дітей;
- емоційні прояви інших як дорослих, так і дітей;
- про переваги та здібності;
- об'єктивну самооцінку;
- варіанти реакцій на емоційні прояви інших як дорослих, так і дітей. (зрозуміти, підтримати, заспокоїти тощо);
- інтерес до життєдіяльності як дорослих, так і дітей, найближчого оточення для налагодження та підтримки ефективного спілкування пізнання іншої особистості як особливої, неповторної для побудови та підтримки взаємодії з соціумом.

РОЗВИВАТИ ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ

Психосоціальні компетентності

(характеристика особистісного розвитку дитини)

Психологічні

- комунікативно-мовленнєві;
- позитивне ставлення до світу, себе та до інших;

- позитивна самооцінка;
- самоцінність та самоповага;
- прийняття рішень/вибору/розв'язання проблемних ситуацій;
- здатність розрізняти та говорити про почуття (відчуття);
- домовлятися про спільну роботу, розподіляти обов'язки;
- аналізувати наслідки своєї діяльності.

Соціальні

- готовність до взаємодії з дітьми/дорослими;
- уміння слухати іншого, миритися, вибачатися, вибачати, не ображатися і не образити;
- здатність співчувати, надавати та допомогу просити про неї;
- прагнення бути частиною групи;
- вміння організувати гру, грати, діяти разом.

НАВЧАТИ

- виявляти особистісні якості у себе, у інших дітей, у дорослих в різних життєвих ситуаціях (наприклад, добрий, щедрий, сміливий тощо);
- висловлювати позитивні переконання та твердження щодо себе та інших людей;
- інформувати інших про власні досягнення;
- узгоджувати власні потреби з потребами інших людей;
- помічати небезпеку в повсякденному житті (поведінка на дорозі, незнайомі люди тощо);
- характеризувати людей, відповідаючи на запитання «Розкажи, який Він/Вона?»);
- аналізувати власні вчинки відповідно до загальнолюдських цінностей та норм суспільства;
- презентувати власні та спільні досягнення;
- адекватно діяти в небезпечних ситуаціях (один вдома, «щось пішло не так» тощо).

СТВОРЮВАТИ УМОВИ (СИТУАЦІЇ), В ЯКИХ ДИТИНА

- висловлює свою думку;
- має можливість відчувати приналежність до спільноти групи (родини);
- може відчувати, що її цінують;
- має можливість «зчитувати» і правильно реагувати на різні емоційні прояви навколишніх (дітей та дорослих);
- обґрунтовує та захищає власну думку;
- може одноліткам відчувати значущість;
- має можливість передбачати наслідки впливу власних дій/вчинків на самопочуття оточуючих;
- має можливість відчувати власну неповторність;
- не залишається осторонь різних соціальних ситуацій взаємодії між дітьми.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗРІЛОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

Характеристика розвитку дитини, яка готова до шкільного навчання, ґрунтується на досягненні психологічної зрілості дошкільника, що проявляється у практичній діяльності.

Психологічна розвиненість дитини дошкільного віку характеризується можливістю дитини проявити свою продуктивну активність у взаємодії з навколишнім світом через різні види діяльності. Така розвиненість передбачає фізичний, емоційний, пізнавальний і особистісний розвиток дитини. Названі вище якості є фундаментальними для новоутворень дошкільного дитинства, вони визначають психічну активність дитини як суб'єкта розвитку та подальшого саморозвитку і забезпечують легку адаптацію дитини до нового соціального статусу учня початкової школи.

Дошкільна зрілість визначається сформованістю фізіологічних якостей та психічних процесів:

- *фізіологічних*, що забезпечують більш досконалу моторику складних рухів, витривалість, розвиток силових якостей, спритність у руховій діяльності, орієнтацію в просторі та вдосконалення дрібної моторики;
- *емоційних*, що надають дитині можливість виявити свій стан, настрій, розвинути та проявити пізнавальні, етичні та естетичні емоції;
- *когнітивних процесів*, що надають дитині можливість пізнавати світ та бути активним суб'єктом пізнання (функціонування всіх когнітивних процесів сприймання, уваги, пам'яті, мислення, мовлення, уяви);
- *вольових процесів*, що надають дитині якісно нову можливість довільної регуляції поведінки та діяльності та характеризують новий етап розвитку психічних процесів – довільність.

Розвиненість та зрілість (сформованість) названих вище психічних процесів надає дитині якісно нові можливості прояву свого «Я» у всіх видах діяльності. Дитина може діяти не тільки за зразком, але й творчо. Творчий рівень будь-якої діяльності демонструє особистісний рівень розвитку дитини, що спрямовує нові завдання її розвитку – самостійне та гармонійне поєднання рушійних сил активності («Хочу»), пошук потрібних можливостей – знань, умінь та навичок («Можу») – та особистісних механізмів регуляції поведінки для досягнення мети («Буду»).

Творча активність дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності формує особистісні якості дитини – від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу: думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень до становлення основ її світогляду і розвиненості її *свідомості* (пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичними

переживаннями, реалістичними намірами). Сформованість *самосвідомості* (ідентифікація себе зі своїм «Я»; адекватна самооцінка; домагання визнання іншими її чеснот; уміння співвідносити «хочу», «можу», «буду»; здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі; орієнтування в своїх основних правах і обов'язках) – характеризує ступінь психологічної зрілості дошкільника.

Якісний розвиток всіх психологічних досягнень дитини, що характеризується у комплексному визначенні «дошкільна зрілість» передбачає здатність дитини проявити особистісну активність у всіх специфічно дитячих видах діяльності: грі, пізнавальній, художньо-образній (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, слухання музики, хореографічні рухи, танці, інсценізація) як на репродуктивному (за зразком), так і на творчому рівнях.

НОТАТКИ

Blank lined area for notes, consisting of 15 horizontal purple lines.

ОРІЄНТОВНІ ПОКАЗНИКИ НЕРВОВО-ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ 5-6 РОКІВ

Психічні функції та соціальна поведінка	Показники розвитку			
	Дитина 5 років		Дитина 6 років	
	Достатній рівень	Низький рівень	Достатній рівень	Низький рівень
Мислення і мовлення	Вміє скласти за картинкою розповідь з декількома варіантами. Правильно відповідає на запитання, як герой потрапив у цю ситуацію	Складаючи розповідь, не може відповісти на запитання, як герой потрапив у відповідну ситуацію. Не розуміє змісту картинки, замість переказу сюжету перелічує дії героя	Вміє скласти за картинкою розповідь з розвитком сюжету, відобразивши в ньому події минулого, теперішнього та майбутнього. Допустимі навідні запитання	Переказуючи сюжет, не може відповісти на запитання, як герой потрапив у відповідну ситуацію, чим усе завершиться
Моторика	Вміє стрибати на місці на одній нозі, просуваючись уперед. Завжди або майже завжди одягається і роздягається самостійно	Не вміє стрибати на одній нозі. Ніколи повністю не одягається і не роздягається самостійно, або робить це вкрай рідко	Вміє стрибати у довжину з місця з результатом не меншим ніж 70 см. Акуратно зафарбовує круг діаметром 2 см	Не вміє стрибати у довжину з місця або показує результат менший, ніж 70 см. Неаккуратно зафарбовує круг (часто і грубо перетинає лінію, залишає багато великих пробілів)
Увага і пам'ять	Уважна, зібрана. Вірші, що відповідають віку, запам'ятовує швидко, надовго, після багатьох повторень, але загалом успішно	Розсіяна, неуважна, часто відволікається. Важко і на короткий період часу запам'ятовує вірші	Здатна запам'ятати перелік з десяти предметів, словесну інструкцію, помічає відмінності, нісенітницю на сюжетній картинці	Часто буває замріяна, неуважна, не здатна до концентрації, швидко забуває словесну інструкцію, складно сконцентрувати увагу на предметі
Уява	Здатна довільно фантазувати. Створює уявний образ під час слухання казок, оповідань. Для відтворення образу попередньо обирає і готує необхідне обладнання. Розрізняє реальне і фантастичне	Відчуває труднощі під час фантазування. Не може відтворити образ за словесним описом за допомогою художніх засобів. Плує реальне та фантастичне	Активізується розвиток творчої уяви – створення нових образів. Впевнено перетворює відомі образи (реальні та фантастичні), спираючись на ситуацію, яку сприймають. До початку діяльності здатна спланувати процес виконання задуму, обрати необхідні матеріали	Не може створити новий образ – відсутні ознаки творчої уяви. Простежується типовість в продуктах творчих видів діяльності. Не здатна утримувати образ кінцевого результату під час планування та відтворення його

ПОКАЗНИКИ ЗАСВОЄННЯ ПРОГРАМИ

Ефективність впровадження програми «Впевнений старт» аналізується за характеристиками досягнень дитини. Достатнім вважається ступінь розвиненості дітей, яку демонструють старші дошкільники у різних специфічно дитячих видах діяльності (спілкування, гра, образотворча, господарсько-побутова, пізнавально-дослідницька, здоров'язберігальна діяльність).

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- Виявляє інтерес до спілкування з іншими людьми, до активної комунікації у різних повсякденних ситуаціях, як при безпосередньому контакті, так і у телефонній розмові або спілкуванні через інтернет, зокрема Skype.
- Цінує дружні взаємини з рідними, знайомими, друзями, тому намагається не конфліктувати, враховувати інтерес інших, узгоджувати з ними свої дії, діяти разом, злагоджено.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- Володіє етикетними формулами спілкування (привітання, звернення, прохання, вдячності, вибачення тощо); побудовою конструктивних діалогів, полілогів між 2-4 дітьми, перемовин.
- Активно використовує різні форми мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій.
- Може проаналізувати та пояснити причини виникнення суперечливих чи конфліктних ситуацій, виявляє протиріччя (невідповідності) та аргументи «за» і «проти», висуває версії можливого розгортання подій («Що б сталося, якби?», «Варто вчинити так..., тому що...» тощо).

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- Виявляє уміння домовлятися («Давай так...»), звертатися про допомогу («Допоможіть мені, будь ласка»), пропонувати допомогу («Я можу вам допомогти»); використовує різноманітні вербальні та невербальні засоби для привітання, висловлення подяки тощо.
- Вміє будувати конструктивні діалоги між 2-4 дітьми і підтримувати їх, бере участь у перемовинах. Тримається в діалозі невимушено, розмовляє тактовно.

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- Виявляє інтерес до пізнання фізичних можливостей власного тіла, вмотивованість до здорового способу життя; бажання й потребу в систематичних заняттях фізичними вправами; шанобливе ставлення до народних засобів та методів фізичного удосконалення людини.
- Дотримується навичок здоров'язбережувальної поведінки: виявляє свідоме ставлення до оздоровлення, самостійність під час виконання рухів.
- Проявляє доброзичливе ставлення до однолітків в процесі спільної рухової (спортивної) діяльності.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- Має уявлення про загальну будову тіла людини, про спорт та навички в різних видах спортивної діяльності (спортивні вправи, ігри з елементами спорту); фізичні можливості людини.
- Може пояснити значення фізичних вправ, заходів загартовування, засобів оздоровлення, що доступні для розуміння дітей, знань з галузі гігієни, медицини і фізичної культури для збереження та зміцнення власного здоров'я та поліпшення показників фізичного розвитку.
- Володіє елементарними навичками фізичної саморегуляції.

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- Має звичку до щоденної активної рухової діяльності та достатній руховий досвід. Охоче долучається до загартовування.
- Застосовує техніки профілактики захворювань (ранкова гімнастика, самомасаж тощо).
- Постійно піклується про власне здоров'я (сформована звичка).
- Виявляє вільне володіння різноманітними видами рухової діяльності.
- Бере участь в рухливих іграх та вміє самостійно організовувати рухову діяльність.

НОТАТКИ

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- **У світі предметів:** виявляє інтерес до творчого використання власних знань і вмінь, пошуку можливих способів використання предметів. Має пізнавальну потребу (з'ясувати, дізнатися, розібратися, що буде далі, що могло б бути, як це допомагає людині тощо). Відчуває радість від власного пізнання (відкриття) світу предметів.
- **У світі людей:** виявляє інтерес до життєдіяльності людей/дітей найближчого оточення для налагодження та підтримки ефективного спілкування. Цінує і намагається підтримувати добрі взаємини з друзями, родичами, знайомими. Виявляє повагу та доброзичливе ставлення до людей.
- **У світі природи:** виявляє інтерес до пізнання природи рідного краю, близького оточення, України. Мотивований на цінності сталого розвитку (економію та раціональне використання природних ресурсів).
- **Елементарні математичні уявлення:** виявляє стійкий інтерес до виконання інтелектуальних завдань, зокрема завдань логіко-математичного змісту, та інтерес до творчого використання власних знань і вмінь, пошуку можливих способів використання предметів у різних видах діяльності; до логіко-математичних дій на основі сенсорних почуттів.
- **Досліди та експерименти:** виявляє інтерес до дослідно-експериментальної діяльності з різними матеріалами.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- **У світі предметів:** має уявлення про функціональність предметів у предметно-практичній, предметно-перетворювальній діяльності.
- **У світі людей:** має уявлення про сім'ю та сімейні традиції, усвідомлює значення родинних зв'язків, способи їх підтримки. Встановлює спільне та відмінне в людях (вік, стать, зовнішність, статура, вага, зріст, колір волосся тощо). Виявляє інтерес до ознайомлення з іншими народами Світу та їх культурою.
- **У світі природи:** має уявлення про природу нашої планети (клімат, ландшафт, водойми), явища природи, рослини, тварин; взаємозалежність діяльності людини та стану природного довкілля, правила поведінки у природі.
- **Елементарні математичні уявлення:** демонструє сформованість базових математичних уявлень про поняття кількості, форми, часу, простору, числа та цифри; способи утворення числа шляхом додавання/вилучення одного чи декількох предметів. Володіє назвами сенсорних еталонів (колір, форма, величина) та використовує їх у самостійній діяльності. Використовує в мовленні математичні поняття й найуживаніші терміни. Усвідомлює просторові відношення між предметами. Встановлює причиново-часові залежності між різними явищами в природному та соціальному довкіллі.

- **Досліди та експерименти:** знає назви штучних матеріалів (метал, резина, тканина, пластмаса, папір тощо); рослин (ріст, розвиток, розмноження, догляд, пересаджування, світло, волога, тепло тощо); об'єктів і явищ неживої природи (вода, деревина, пісок, глина, сніг, лід, кругообіг води у природі, повітря, вогонь тощо), навколо яких розгортається дослідна діяльність; усвідомлює значення назв-характеристик окремих фізичних явищ і властивостей навколишнього світу (твердість, м'якість, сипкість, в'язкість, плавучість, розчинність; швидкість, напрямок тощо).

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- **У світі предметів:** вміє подумки порівнювати, відокремлювати, упорядковувати, узагальнювати предмети за певними ознаками (спільними/відмінними). Характеризує предмети на основі їх дослідження за допомогою різних органів сприймання (дотик, запах, фактура, вага тощо). Може вибирати предметний матеріал для гри, дослідницької, творчої та інших видів діяльності.
- **У світі людей:** охоче знайомиться та товаришує з однолітками (разом грає, допомагає, піклується), взаємодіє з дорослими (бере участь у спільному виконанні трудових чи інших завдань); намагається дотримуватися встановлених соціальних норм і правил.
- **У світі природи:** виявляє вміння спостерігати за явищами природи та помічати зміни у стані природи, оцінювати природні явища (температура повітря, вітер, опади тощо, їх ознаки); відповідально ставиться до догляду та піклування за домашніми улюбленцями (кіт, цуценя, рибки тощо).
- **Елементарні математичні уявлення:** здійснює початкові/елементарні пізнавальні (логіко-математичні) дії: порівнює, аналізує, узагальнює, лічить, перелічує, зіставляє розмір предметів шляхом накладання, прикладання, приставляння; вміє лічити за допомогою різних аналізаторів (на дотик, на рух, на звук), ділити предмет/фігуру на дві/чотири частини; за сюжетною картинкою складає умову задачі та розв'язує її; вміє вимірювати умовною міркою; робить висновки щодо кількості предметів (більше, менше, порівну); виявляє сформоване відчуття часу та вміння помічати йогоплинність; вміє орієнтуватися в просторі (на площині та в реальному оточенні) за схемою чи планом, визначає місце розташування предмета відносно іншого (ліворуч/праворуч/зверху/знизу; під/над/за/на/біля) за допомогою умовних позначень.
- **Досліди та експерименти:** виявляє вміння створювати задум та реалізовувати предметну (практичну, перетворювальну) діяльність відповідно до задуму та природного призначення предмету; створювати прості схеми/моделі предметів та перетворювати їх; самостійно чи з незначною допомогою складає схеми нескладних конструкцій; виявляє вміння планувати роботу і доводити її до кінця; в ситуаціях соціального експериментування виявляє вміння аналізувати суперечливі моральні ситуації, ситуації вибору, проблемно-пошукові ситуації за літературними творами, власним досвідом тощо.

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- Свідомо намагається говорити виразно і правильно рідною мовою.
- Виявляє любов до рідної мови, повагу до державної та інших мов.
- Виявляє мовленнєву та пізнавальну активність; цікавиться читанням, охоче самореалізується в словесній творчості.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- Розуміє значення мовлення для людини; розрізняє рідну та інші мови.
- Має достатній для успішної комунікації словниковий запас із різних сфер життєдіяльності.
- Сформовані уявлення про одиниці мови (речення, слово, склад, звук, буква), виокремлює їх із мовленнєвого потоку, правильно і доречно вживає відповідні терміни.
- Відтворює літературні тексти напам'ять у процесі театралізованих ігор та сценічних постановок.
- Має знання основних норм культурного мовлення.

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- Спілкується рідною мовою. Володіє правильною звуковимовою, регулює дихання і темп у процесі мовлення; володіє силою, висотою, тембром голосу; має розвинений фонематичний слух, має навички звукового аналізу простих слів. Говорить граматично правильно, вживає прості й складні речення. Охоче підтримує розмову з однолітками та дорослими, веде діалог невимушено, користується різноманітними мовними засобами залежно від життєвої ситуації.
- Виявляє інтерес до читання, вміння самостійно складати різні типи зв'язних висловлювань (опис, повідомлення, міркування, загадки, казки, оповідання), спираючись на чуттєвий досвід. Виразно, логічно і послідовно переказує невеликі літературні тексти, зміст побаченого. Демонструє готовність до письма: координує рухи очей і кисті руки та впевнено рухається по площині, вздовж рядка під час виконання графічних завдань.

НОТАТКИ

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- Має достатній і різноманітний ігровий досвід.
- Відповідально ставиться до дотримання правил гри.
- Виявляє фантазію і творчість у сюжетно-рольових, конструкторсько-будівельних й інших творчих іграх.
- Виявляє витримку, посидючість, пізнавальну активність під час ігрової діяльності.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- Використовує у процесі ігор набуті знання з різних галузей.
- Володіє достатніми знаннями для розгортання ігрових сюжетів.
- Знає тексти не менше, ніж 3-4 народних, календарно-обрядових ігор.
- Має уявлення про хороводні та рухливі ігри.
- Вміє пояснити правила гри іншим учасникам.

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- Виявляє вміння самотійно та спільно планувати й обговорювати майбутню гру, її сюжетну лінію, добирати атрибути до гри, розподіляти ролі, знаходити та облаштовувати місце для гри.
- У процесі дидактичних ігор виявляє ініціативність, кмітливість, бажання домогтися високих результатів.

НОТАТКИ

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- Виявляє шанобливе ставлення до результатів людської праці; інтерес до професійної діяльності дорослих.
- Проявляє бажання самостійно здійснювати прості, характерні для різних професій дії.
- Відчуває потребу до здійснення постійних господарсько-побутових доручень у життєвому просторі.
- Бережно ставиться до побутових речей та хатньої праці дорослих.
- Відповідально ставиться до доручень.
- Отримує задоволення від художньо-продуктивної діяльності.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- Знає про способи і засоби господарсько-побутової діяльності.
- Називає професії та предмети для господарсько-побутової та професійної діяльності людини.

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- Вміє домовлятися про спільну роботу з іншими, розподіляти обов'язки.
- Відстежує наслідки своєї діяльності, а також помічає та усуває недоліки у власному зовнішньому вигляді.
- Виявляє культуру праці (охайність, вміння використовувати знаряддя праці, побутову техніку).
- Долучається до господарсько-побутової праці дорослих (чергування в групі, догляд за територією ігрового майданчику, робота на городі, в квітнику, догляд за домашніми улюбленцями, свійськими тваринами тощо).
- Вміє оцінити якість та користь виконаної праці.

НОТАТКИ

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- **Літературно-художня діяльність:** виявляє стійкий інтерес до книги, художнього слова; бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні; активне зацікавлене ставлення до мовленнєвотворчої діяльності, як організованої, так і ініціативної, у різних її формах; охоче відтворює враження від літературних творів різними засобами художньо-мовленнєвої діяльності.
- **Образотворча діяльність:** виявляє емоційне ставлення до довкілля, відчуває естетичну насолоду від творів мистецтва загалом та живопису зокрема, що спонукає до створення нових образів засобами образотворчої діяльності; може естетично оцінювати власну образотворчу діяльність та роботи інших дітей.
- **Музична діяльність (співи):** з цікавістю слухає музику; виявляє інтерес та емоційно-ціннісне ставлення до музики, бажання слухати її в повсякденному житті.
- **Музична діяльність (музично-рухова діяльність):** емоційно переживає ігрову ситуацію в хороводах, іграх, забавах, узгоджено рухається з іншими, використовує рухові навички для створення образу, розвитку ігрового сюжету, разом із іншими утворює фігури (струмочок, равлик, підкова, вивертання кола).
- **Музична діяльність (гра на дитячих музичних інструментах):** Естетично насолоджується звучанням музичних інструментів, радіє власній спроможності, відчуває свою єдність із однолітками під час самостійної гри дітей в оркестр.
- **Театральна діяльність:** виявляє емоційно-позитивне ставлення до мистецтва театру.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- **Літературно-художня діяльність:** Знає і називає не менше 3-4 імен письменників і поетів, не менше 8-10 літературних або фольклорних творів; може пояснити особливості основних літературних і фольклорних жанрів; усвідомлює і може пояснити значення образних слів (порівняння, епітети), доцільність їх вживання в поетичному тексті та прозі.
- **Образотворча діяльність:** має уявлення про види образотворчого мистецтва (живопис, графіка, скульптура, архітектура, декоративно-ужиткове мистецтво), техніки (квілінг, витинанка), про засоби виразності (колір, композиція тощо), прийоми використання різноманітних матеріалів.
- **Музична діяльність (співи):** самостійно визначає настрій, характер музичного твору (співуча і ніжна колискова, плавний хоровод, завзятий гопак, весела полька, казковий марш); розрізняє засоби музичної виразності (темп,

динамічні відтінки, верхній та нижній регістри, вступ і закінчення інструментальної програмної музики, заспів і приспів у піснях), побутові жанри: пісня, марш, танець.

- **Музична діяльність (гра на дитячих музичних інструментах):** знає про дитячі струнні (цимбали, бандура, балалайка, арфа), ударно-клавішні (піаніно, рояль), духові (сопілка, тріола) музичні інструменти, прийоми гри на них.
- **Театральна діяльність:** знає театральні поняття (театр, вистава, музика вистави, актор, режисер, декорація тощо).

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- **Літературно-художня діяльність:** підтримує бесіду про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору, відповідає на запитання дорослого, висловлює свої враження, переживання, оцінно-етичні судження щодо персонажів, співвідносить оцінки літературних героїв з власною поведінкою, реальними подіями; розповідає відомі казки, оповідання; усвідомлює та пояснює зміст прислів'їв, приказок, доречно використовує їх у мовленні; відгадує описові загадки; бере участь у розігруванні щедрівок, колядок, закличок, у сюжетно-рольових іграх за мотивами літературних творів, у промовлянні текстів народних ігор; інтонаційно передає різноманітні почуття під час виконання творів; відтворює в мовленні образні вислови з художнього тексту; чітко вимовляє скоромовки, чистомовки, прислів'я та приказки; бере участь у мовних іграх; на основі засвоєного зразка може скласти невеличкі розповіді, казкові історії за змістом скоромовок, прислів'їв, власні описові та порівняльні загадки, лічилки, колісанки; придумувати іншу кінцівку літературного твору, доповнювати текст казки, оповідання додатковими епізодами.
- **Образотворча діяльність:** намагається втілювати творчий задум, виявляє ініціативу, творчість.
- **Музична діяльність (співи):** виразно співає відомі народні пісні різного характеру; передає у співі характер звучання, ритм і темп.
- **Музична діяльність (музично-рухова діяльність):** вміє імпровізувати в образно-ігрових і танцювальних рухах на основі музично-ігрового, танцювального образу, пісенного сюжету.
- **Музична діяльність (гра на дитячих музичних інструментах):** виявляє творчу активність, уяву і фантазію під час гри на дитячих музичних інструментах; демонструє вміння своєчасно вступати та закінчувати гру, дотримується загальної динаміки, ритму, здатна відтворювати динамічні та темпові відтінки відповідно до характеру твору; супроводжує гру власним співом.
- **Театральна діяльність:** володіє художньо-мовленнєвими виконавськими вміннями, зберігаючи індивідуальну мовленнєву виразність; виявляє співтворчість з дітьми у театралізації творів і в самостійно придуманих дітьми казок.

ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНЕ СТАВЛЕННЯ

- Емоційно-ціннісно ставиться до навколишнього світу і до себе як до його частини; виявляє позитивне ставлення до світу, себе та інших; інтерес до пізнання іншої дитини як особливої, неповторної особистості для побудови відносин та взаємодії з нею; прагне самовдосконалення; відчуває власну неповторність, самоцінність та самоповагу; має позитивну самооцінку; не залишається осторонь взаємодії між дітьми в різних соціальних ситуаціях.

СФОРМОВАНІСТЬ ЗНАНЬ

- Має уявлення про власні переваги, здібності та недоліки (об'єктивна самооцінка); вміє характеризувати людей, відповідаючи на запитання «Розкажи, який Він/Вона?»; аналізує власні вчинки відповідно до загальнолюдських цінностей та норм суспільства; обґрунтовує та захищає власну думку; може проаналізувати наслідки власних дій/вчинків; може розрізняти та говорити про почуття (відчуття); володіє знаннями про правила поведінки в небезпечних ситуаціях (один вдома, ситуації на дорозі, незнайомі люди тощо); вміє позначати словом особистісні якості інших дітей та емоційні прояви свої та інших людей.

ЖИТТЄВІ НАВИЧКИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ)

- Помічає відмінності між людьми та враховує це у побудові відносин; має сформовані комунікативно-мовленнєві навички; вміє презентувати власні та спільні досягнення; виявляє готовність і вміння взаємодіяти з іншими (вміння слухати іншого, миритися, вибачатися, вибачати, не ображатися і не образити, здатність співчувати, надавати та просити про допомогу); виявляє вміння організовувати гру, грати, діяти разом; вміє висловлювати позитивні переконання та твердження щодо себе та інших людей, а також адекватно реагувати на різні емоційні прояви інших.

НОТАТКИ

ПОКАЗНИКИ ПРОЯВУ ЗДІБНОСТЕЙ ТА НАХИЛІВ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

ПРОЯВИ МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ І НАХИЛІВ

- Впізнає знайомі мелодії.
- Почувши музику, із задоволення підспівує або поспішає танцювати під неї.
- Під час співу або гри вкладає у виконання почуття, емоції.
- Розуміє, може описати словами характер і настрій музики.
- Самостійно наспівує почуті мелодії.
- Швидко і легко повторює ритм, мелодію.
- Вигадує власні мелодії. Вміє або вчиться грати на якому-небудь музичному інструменті. Обираючи самостійну діяльність, віддає перевагу музичній.

ПРОЯВИ АРТИСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ І НАХИЛІВ

- З легкістю спілкується з іншими дітьми і дорослими.
- Охоче виступає перед аудиторією, бере активну участь у драматизаціях, інсценізаціях літературних творів.
- Вміє зв'язно висловлювати свої думки.
- Прагне викликати емоційні реакції в інших, коли із захопленням щось розповідає.
- Часто виражає свої почуття мімікою, жестами, рухами.
- Змінює тональність, інтонації голосу, наслідуючи людину, про яку розповідає.
- Копіює пози, вираз обличчя, тембр інших людей, персонажів літературних творів, вистав, фільмів тощо. Пластично й органічно рухається. Любить і розуміє значення сценічного вбрання, іншої атрибутики для створення образу.

ПРОЯВИ ЛІТЕРАТУРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ І НАХИЛІВ

- Любить, коли їй читають і розповідають оповідання, історії, казки, билини.
- Ставить багато запитань, добре запам'ятовує події та їх учасників.
- Здатна довго утримувати в пам'яті почуті образи, прагне використовувати їх у нових сюжетах історій.
- Любить фантазувати, складати оповідки, римувати.
- Розповідаючи про що-небудь, вміє дотримуватися сюжету, не втрачає основної думки.
- Виразно зображує персонажів своїх фантазій, передає їхні характери.
- Вибирає у своїх оповіданнях слова, які передають емоційний стан героїв.
- Виявляє багатий словниковий запас під час розповідання.

ПРОЯВИ ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ І НАХИЛІВ

- Схильна до передання своїх емоцій засобами образотворчої діяльності.
- Найліпше сприймає візуальну інформацію.
- Помічає красу у природі, побуті, мистецтві, любить гарні предмети.
- Із задоволенням відвідує виставки, музеї.
- Висловлює власну думку про побачене з естетичного погляду.
- Охоче ліпить, малює, аплікує, майструє, комбінує фарби, інші матеріали, сама їх добирає і перетворює (змішує фарби).
- Створює різноманітні роботи, уникає однотипності в малюнках, поробках.
- Впевнено, з інтересом ознайомлюється з новими матеріалами і художніми техніками, має улюблені, застосовує їх на свій розсуд для реалізації задуму.
- Робить спроби вносити елементи краси у найближче довкілля, охоче долучається до дизайну одягу, приміщень, ділянки біля будинку, дитячого садка тощо.

ПРОЯВИ НАХИЛІВ ДО РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ

- Дуже енергійна, віддає перевагу руховій діяльності, охоче заповнює нею своє дозвілля (фізичні вправи, елементи спорту, праця, танці).
- Впевнена у своїх силах, не боїться фізичної втоми, синців і гульт.
- Смілива в оволодінні новими рухами, діями з новим фізкультурними інвентарем, подоланні природних перешкод.
- Демонструє вищий, порівняно з багатьма однолітками, рівень володіння основними рухами (ходьба, біг, лазіння, повзання, стрибки, кидання і ловіння, метання) і розвитку фізичних якостей (швидкість, спритність, сила, гнучкість, координація, рівновага, окомір).
- Вирізняється широким діапазоном рухів, їх динаміки (швидко переходить від повільного до швидкого, від плавного до різкого руху і навпаки).
- Налаштована на перемогу в спортивних, інших іграх змагального типу.
- Має свого героя-спортсмена, цікавиться спортивними подіями, проявляє інтерес до окремих видів спорту.

НОТАТКИ

ПОРАДИ БАТЬКАМ

Поради батькам – це орієнтовні психолого-педагогічні рекомендації для батьків вихованців, діяльність яких організована за програмою «Впевнений старт». Дотримання рекомендацій сприятиме повноцінному розвитку дитини, допоможе об'єднати виховні впливи дошкільного закладу та сім'ї. Можуть бути використані вихователями (психологами) в різних формах роботи (індивідуальна, групова робота, стендова інформація, повідомлення на сайті тощо).

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Ознайомтесь зі змістом програми «Впевнений старт» та навчально-методичним забезпеченням до програми. З'ясуйте додаткові джерела професійної підтримки та супроводу батьків і дітей, зареєструйтесь на порталі «vstart.com.ua».

Демонструйте дитині приклади для наслідування власною поведінкою, історіями з життя інших людей, літературних та уявних героїв. Якомога частіше слухайте різножанрову музику, аудіозаписи літературних творів і розглядайте витвори художнього, архітектурного та живопису.

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК

Якомога більше спілкуйтеся з дітьми. Організуйте мовленнєві ігри. У спілкуванні з дітьми стежте, чи правильно вони узгоджують між собою слова у словосполученнях і реченнях, вчасно і коректно виправляйте помилки та включайте дітей у створювані дорослим ситуації спілкування, де треба застосувати ці вміння.

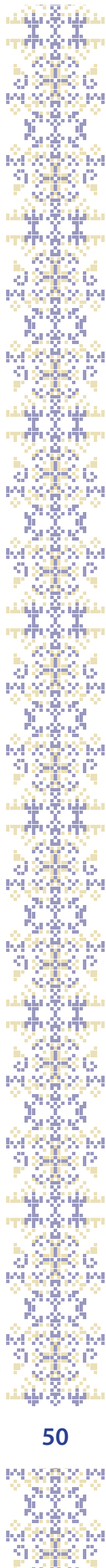
Створюйте провокаційні ситуації мовлення з неправильним зв'язком слів у висловлюваннях, які потрібно виправити. Започаткуйте й надалі підтримуйте сімейну традицію щоденних бесід про прожитий день з обговоренням вражень, поточних проблем, досягнень, планування спільних заходів для дорослих членів родини і дітей.

Спонукайте дітей не лише до відповідей на поставлені дорослим запитання, а й до самостійної їх постановки.

Привчайте дітей бути ввічливими у розмові, бесідах з дорослими й дітьми.

Подавайте приклад того, як треба вести діалог за столом, у гостях, по телефону. Залучайте дітей до складання зв'язних розповідей.

Діліться з дітьми своїми враженнями, висновками, ставленням щодо прочитаного, побаченого, пережитого.

ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК

Дотримуйтеся вдома режиму дня, санітарно-гігієнічних вимог, культурно-гігієнічних навичок.

Виконуйте з дітьми ранкову гімнастику, здійснюйте загартовувальні процедури.

Грайте з дітьми в рухливі ігри які спрямовані на вдосконалення у дітей основних рухів (ходьба, біг, стрибки, вправи із м'ячем), що допомагають формувати фізичні якості: швидкість, силу, спритність, витривалість.

Разом із дітьми здійснюйте пішохідні прогулянки, туристичні походи.

Облаштуйте в квартирі спортивний куточок.

Грайте в рухливі спортивні ігри (бадмінтон, теніс, футбол, баскетбол, хокей).

Скачте на скакалці.

Навчайте дітей плаванню.

Залучайтеся до активної участі під час проведення спортивних свят, розваг в дошкільному закладі.

Розповідайте дітям про небезпеку, яка може загрожувати людині: переохолодження, перегрів організму, травми, хронічні захворювання.

Формуйте у дітей ціннісне ставлення до свого життя і здоров'я.

Застерігайте від небезпеки пов'язаної з неправильним вживанням ліків.

Прищеплюйте знання про особливості власного розвитку та розвитку представників протилежної статі.

Розповідайте про лікарські рослини, їх застосування та лікарські властивості.

Обирайте безпечні місця для прогулянок, ігор.

Запобігайте втомі, звертайте увагу на час перебування дитини за комп'ютером (не більше 20 хвилин в день).

Надавайте емоційну (психологічну) підтримку при травмуванні дитини (заспокойте, пожалійте).

Розповідайте дітям про правила поведінки на дорогах, про пожежну безпеку, коли «один вдома».

Домовтесь про дії в непередбачуваних ситуаціях.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Збагачайте обізнаність дитини новою інформацією, що сприяє накопиченню уявлень про себе та світ.

Залучайте до перегляду та прослуховування телепередач пізнавального характеру, заохочуйте до активного розв'язання завдань за допомогою членів родини.

Разом із малюком пізнавайте, досліджуйте світ: обговорюйте, читайте, експериментуйте та ін.

Заохочуйте прагнення здобувати і збагачуватись корисною інформацією завжди і всюди, наприклад: оформіть передплату дитячого журналу.

Виховуйте у дошкільника почуття родинності: любові та пошани до батьків та родичів, пам'яті про покоління роду, вдячності до праці рідних, пошани до старших, турботи про молодших.

Залучайте дітей до активної участі у підготовці та святкуванні днів народження, ювілеїв, днів пам'яті, календарно-обрядових свят, до подорожей, до виготовлення подарунків, підготовки привітань, виступів тощо.

Вчіть малюків усвідомлювати себе частиною сім'ї, дитячої спільноти у дошкільному навчальному закладі, відповідальною особою серед інших дітей на прикладі власної активної життєвої позиції.

Разом з дитиною подорожуйте, здійснюйте екскурсії, колекціонуйте, майструйте тощо.

Вчіть дитину висловлювати власну думку на основі розумових висновків.

Частіше бувайте з дітьми на природі (парк, ліс, річка), відвідуйте зоопарк, ботанічний сад, музеї, вистави дитячих театрів, дійства громадських свят, виставки квітів, тварин.

Залучайте дітей до догляду за рослинами (квітник, сад, город) та тваринами (птахи, рибки, земноводні та інші домашні улюбленці).

За бажанням обладнайте акваріум, влаштуйте квітник, город на підвіконні, демонструйте патріотичні почуття, громадянську позицію; гордість за свою родину, батьків, рідне місто, село, Україну.

На власному прикладі втілюйте поняття «порядок», «безпека», «природоохоронна робота» у практичне життя дитини та родини.

Залучайте дитину до планування сімейних справ та бюджету (планування витрат, обговорення вартості речей тощо).

Розповідайте дітям про природні скарби рідного краю, про природоохоронну діяльність в Україні (заповідники, Червона книга України).

Виховуйте любов до природи, вміння піклуватися про неї.

Залучайте дітей разом із дорослими садити саджанці дерев і кущів.

Розповідайте дітям про те, що люди досліджують планети за допомогою (космічних кораблів, місяцеходів, станцій, супутників).

Формуйте уявлення про екологічні проблеми свого міста, селища.

Показуйте та пояснюйте причиново-наслідкові зв'язки всередині природного комплексу, пояснюйте взаємозв'язок всього живого із середовищем, в якому представники його живуть.

Формуйте поняття про себе як про мешканця планети Земля, від якого залежить життя всього живого.

Розповідайте дітям про те, що Україна має давню історію, історичні пам'ятки, читайте легенди про рідне місто, село, рідний край.

Поглиблюйте уявлення дитини про територіальне розташування дошкільного закладу, який відвідує дитина та назву району, мікрорайону, вулиці, будинку, в якому мешкає дитина.

Учіть дітей користуватися мапою, знаходити на ній Україну, інші країни.

Ознайомлюйте з іншими країнами.

Заохочуйте до опису інтер'єру своєї квартири.

Пригадуйте історії придбання речей для своєї кімнати.

Формулюйте сприймання дитиною свого дому (будинку, квартири) як осередку затишку, комфорту, спокою для всієї сім'ї.

Виховуйте відповідальне ставлення до оздоблення та упорядкованості своєї кімнати чи ігрових осередків.

Моделюйте ігрові та побутові ситуації, в яких дитина вчиться визначати індивідуальний стиль.

Спонукайте до пошуку і поєднання доцільного в речах та одязі.

Пробуджуйте здатність дитини встановлювати причиново-наслідкові зв'язки між успішною життєдіяльністю людини з особливостями психофізичного розвитку і допомогою їй інших людей.

Спонукайте дитину виокремлювати суттєве у предметах і явищах навколишнього світу, узагальнювати і диференціювати їх, порівнювати, встановлювати як спільні, так і відмінні властивості та причиново-наслідкові зв'язки, розмірковувати, відповідати на запитання, знаходити причини явищ, робити висновки.

Розширюйте у дітей знання про професії дорослих.

Використовуйте будь-яку життєву ситуацію, явище природи, предмет для аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації, а твори художньої літератури, або різноманітні жанри фольклору – для збагачення пам'яті, для розвитку думки, уяви, вміння логічно мислити.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Грайте разом з дитиною, це допоможе Вам краще зрозуміти один одного, знайти більше спільних тем, зробити Вашу сім'ю дружнішою і міцнішою.

Під час вибору ігор та іграшок звертайте увагу на відповідність віку, матеріали, зміст.

Запобігайте негативному впливу окремих видів іграшок на психіку і розвиток дитини.

Розвивайте у дитини самостійність під час вибору ігор та іграшок.

Виготовляйте іграшки власноруч разом з дитиною.

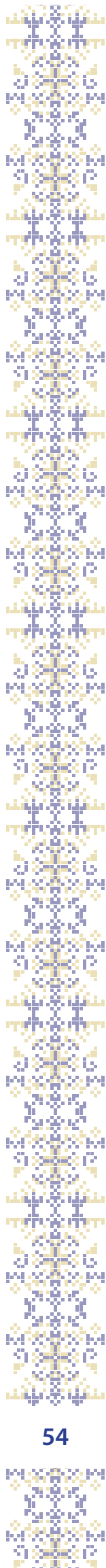
ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВА ПРАЦЯ (НАВИЧКИ САМООБСЛУГОВУВАННЯ)

Створюйте вдома умови для виконання дитиною трудових обов'язків.
Спрямовуйте дитячу енергію на корисні справи, підбирайте трудові дії для наслідування.
Удосконалюйте навички та уміння, що отримані дитиною у дитячому дошкільному навчальному закладі з самообслуговування, з господарсько-побутової, з художньої праці, з праці у природі.
Залучайте дітей до виконання посильних трудових завдань вдома.
Сприяйте у дітей формування навички аналізувати трудові завдання.
Викликайте у дітей зацікавленість до праці та результатів власних трудових дій.
Спонукайте дітей до основ рукоділля (вишивки, шиття, бісероплетіння тощо).

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК

Підтримуйте у дитини позицію маленького художника, скульптора, архітектора, юного музиканта, співака, танцівника, актора, читача, глядача, який унікально сприймає красу навколишнього світу, якому потрібні взаємодія з дорослим і свобода, художні матеріали та вільний їх вибір, позитивна самооцінка результатів своєї творчості та визнання їх довколишніми, спілкування зі світом мистецтва, посередником у якому виступають мама, тато, усі члени родини, педагоги, професійні митці.
Збагачуйте естетичний досвід дітей сприйняттям творів живопису основних жанрів (пейзаж, натюрморт, портрет, казковий, побутовий, анімалістичний) у музеях образотворчого мистецтва, в інтернеті, журналах, книгах, під час відвідування виставок.
Підтримуйте бажання як з вами, так і самостійно малювати, ліпити, виготовляти аплікацію, конструювати, експериментувати, передавати свої враження в зображеннях предметів побуту, тварин, дерев, транспорту, людей, обирати для цього доречні художні матеріали, елементи українського декору, креативні прийоми.
Спонукайте до участі в художніх майстер-класах (прикрашання сімейного фото тощо), залучайте до основ рукоділля (вишивання, плетіння з бісеру), заохочуйте прикрашати дім своїми творчими роботами, родинними виставками, виробами українського декоративно-ужиткового мистецтва, висловлюйте віру в творчі можливості дитини.
Створюйте вдома музичну аудіотеку (аудіо- та відеозаписи), слухайте разом із дітьми лаконічні за формою, доступні для розуміння інструментальні,

сольні та хорові твори, надавайте змогу щиро виражати емоції, передавати свої враження у спілкуванні, мимовільних рухах, заохочуйте ініціативу.

Привертайте увагу до звуків природи (шелест листя, шум води), відтворюйте їх на дитячих музичних інструментах, порівнюйте таку музику з музичними творами, вирізняйте спільне і відмінне, спонукайте впізнавати звуки музичних інструментів, пригадуйте мелодії, заохочуйте імпровізації танцювальних рухів під наспівування мелодій, виготовлення шумових іграшок (коробочки з піском, насінням, горохом) і атрибутів для танців (стрічки, віночок, капелюшок тощо).

Розвивайте вокальні здібності дитини; слухайте у її виконанні дитячі пісні українською, підспівуйте; співайте дитині колискові та інші пісні; разом з нею передавайте рухами зміст пісні.

Розігруйте з дитиною хоровод «Коровай»; виконуйте пісенні й музичні привітання; вигадуйте танцювальні імпровізації під спів і музику; заохочуйте марширування під звуки бубна, вигадування нескладної мелодії під час днів народження та сімейних свят, разом готуйте виступи-сюрпризи до приходу рідні та друзів.

Відвідайте разом концерти, професійні театри (ляльковий, драматичний, юного глядача, балетний, оперети), переглядайте доступні за змістом лялькові, балетні, оперні вистави в аудіозапису, обмінюйтеся враженнями.

Створіть умови для домашнього театру, розігруйте елементарні життєві ситуації з іграшками, ляльками, інсценізуйте знайомі літературні твори, казки, вірші у скороченому викладі, дружно втілюйте творчі задуми, варіюйте умови для сімейних виступів (сцена, костюми, маски, декорації, музика).

Заохочуйте творчість дитини під час виконання ролі в сімейному колі, підтримуйте її ініціативу у вигадуванні сценічного костюма; схвалюйте вдале створення образу персонажа; обговорюйте характер і вчинки персонажів, зв'язок змісту твору з реальним життям.

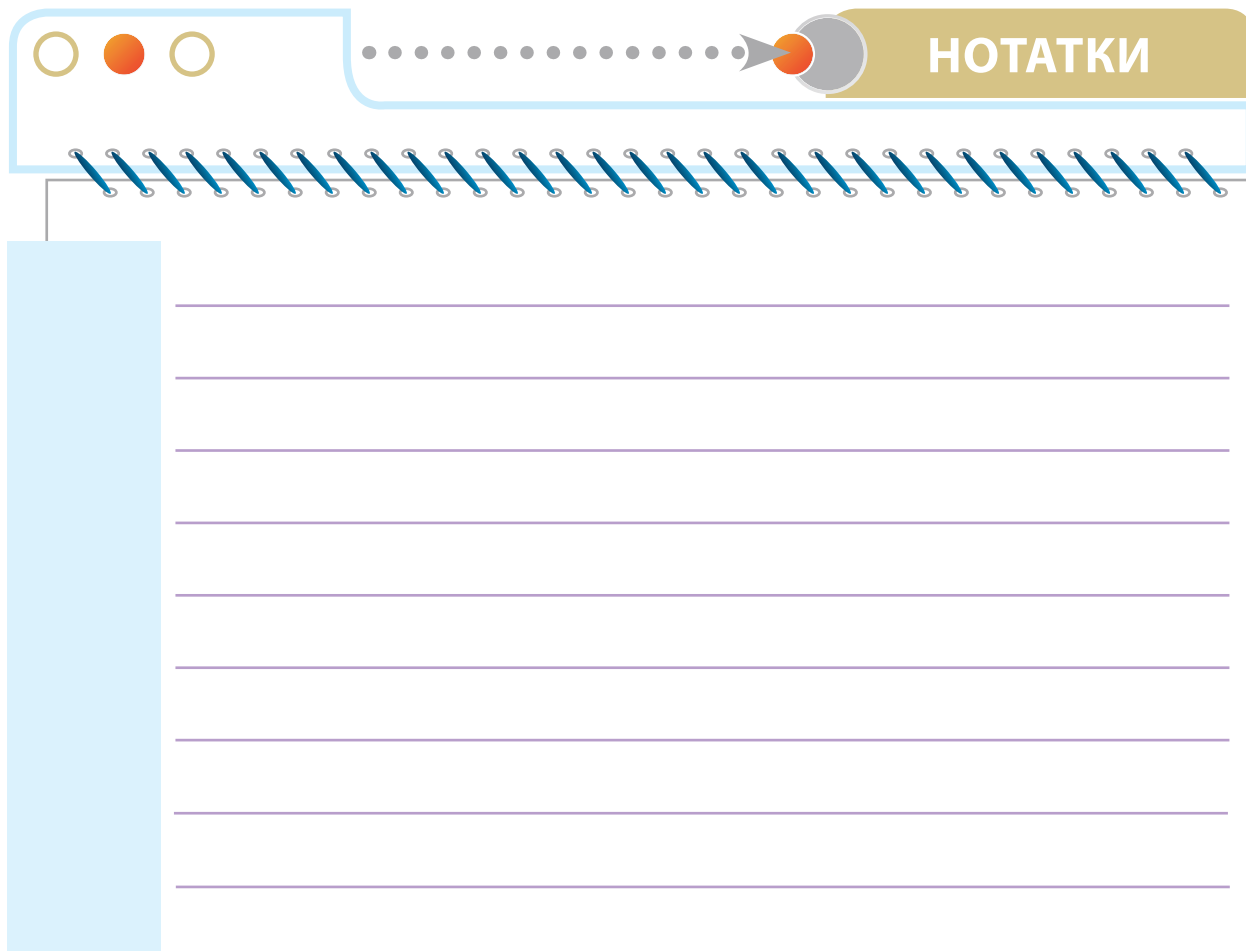
Беріть активну участь у театралізації сімейних свят і тих, що проводять у дошкільному закладі.

Збагачуйте літературний досвід дітей новими віршами, байками, казками, оповіданнями, пояснюйте значення образних слів (порівняння, епітети), призначення їх у поетичному тексті та прозі.

Вчить з дитиною напам'ять вірші, байки, розігруйте гумористичні сценки, переповідайте українські народні та авторські казки у повному або скороченому варіанті, залучайте дітей до словесної творчості (римування слів, рядків у вірші, вигадування віршика, казочки), словесних ігор.

Заохочуйте зацікавленість дитячою літературою, обговорюйте почуття та вчинки персонажів, порівнюйте з власними, пригадуйте аналогічні життєві ситуації, постійно спілкуйтеся з приводу художнього змісту твору, привчайте дітей до регулярного спілкування з українською книгою і цим закладайте формування українського менталітету (спосіб думок).

Добирайте мультфільми виважено (українською мовою, передусім українського виробництва, темп мовлення персонажів переважно помірний, вимова чітка, гуманний зміст, розвивальна й етична спрямованість, зовнішній вигляд персонажів естетично привабливий, цікавий, ігровий, креативний), переглядайте їх разом з дитиною, співпереживайте, обговорюйте, пригадуйте емоційні вирази, вигуки, пісні, рухи, наслідуйте смішну поведінку персонажів, жартуйте з приводу кумедних вчинків, уникайте мультфільмів зі страхітливими образами, насильницькими і завоювними сценами тощо.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК

Приділяйте увагу дитині, цікавтеся її справами, надавайте їм справжнього (серйозного) значення. Намагайтеся більше часу проводити разом, займа-тися спільними справами. Якнайбільше пояснюйте, розповідайте про свій дитячий досвід. Частіше підтримуйте і заохочуйте дитину, говоріть їй про те, що Ви її любите, вірите в неї, завжди допомогатимете і будете поряд, коли їй це буде потрібно. Допомагайте дитині розпізнавати свої емоції, заохочуй-те до уваги, зосередженості, дисциплінованості, посидючості; розвивайте вміння чітко виконувати словесну інструкцію (це є важливим для майбут-нього навчання у школі).

[illegible]

ПРОЕКТ ВПЕВНЕНИЙ СТАРТ навчально-методичне забезпечення

- «Впевнений старт: освітня програма для дітей старшого дошкільного віку»
- Портал vstart.com.ua
- «Впевнений старт: книга вихователя»
(методичні рекомендації, перспективне планування, календарне планування)
- «Впевнений старт: книга дошкільника – б»
(робочий зошит активностей в ДНЗ)
- «Впевнений старт: книга дошкільника – б+»
(робочий зошит активностей в ДНЗ)
- «Впевнений старт: книга дошкільника – б»
(робочий зошит активностей вдома)
- «Впевнений старт: книга дошкільника – б+»
(робочий зошит активностей вдома)
- «Впевнений старт: альбом з художньо-творчої діяльності»
- «Впевнений старт: хрестоматія літературно-художніх творів»
- «Впевнений старт: книга батьків»
(довідник/щоденник/pocket-book)

НОТАТКИ

Blank lined area for notes, consisting of 10 horizontal purple lines.

ФОРМАТ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ З ДІТЬМИ

(карта активностей тижня)

День	Діяльність, організована дорослим з усіма дітьми	Діяльність з підгрупами дітей, індивідуальна робота за ініціативою дорослого чи дитини	Самостійна діяльність дітей
ПН	1. Мовленнєва діяльність: розвиток мовлення 2. Пізнавально-дослідницька діяльність: У світі природі 3. Художньо-естетична діяльність (малювання/ліплення/аплікація) 4. Здоров'язберігальна, рухова діяльність на вулиці	Пізнавально-дослідницька діяльність: досліди та експериментування на природному матеріалі Здоров'язберігальна, рухова діяльність: рухи	Пізнавально-дослідницька діяльність: у світі природи Художньо-естетична діяльність: аплікація/ліплення/малювання
ВТ	1. Пізнавально-дослідницька діяльність: елементарні математичні уявлення + Художньо-естетична діяльність: конструювання 2. Художньо-естетична діяльність: музика 3. Пізнавально-дослідницька діяльність: у світі людей (ігровий тренінг)	Підготовка руки до письма Художньо-естетична діяльність: музика (слухання) Особистісний розвиток	Ігрова діяльність у мультисенсорному просторі
СР	1. Мовленнєва діяльність: грамота 2. Художньо-естетична діяльність: Художня література + Пізнавально-дослідницька діяльність: у світі людей 3. Художньо-естетична діяльність (малювання/ліплення/аплікація) 4. Здоров'язберігальна, рухова діяльність в залі	Художньо-естетична діяльність: театр Здоров'язберігальна, рухова діяльність: рухи	Дитячий фільм-зал
ЧТ	1. Пізнавально-дослідницька діяльність: у світі предметів 2. Художньо-естетична діяльність: музика 3. Пізнавально-дослідницька діяльність: елементарні математичні уявлення 4. Особистісний розвиток (ігровий тренінг)	Господарсько-побутова діяльність Особистісний розвиток	Художньо-естетична діяльність: художня література/малювання/ліплення/аплікація/конструювання/музика
ПТ	1. Художньо-естетична діяльність (малювання/ліплення/аплікація/конструювання) + Мовленнєва діяльність: спілкування 2. Здоров'язберігальна, рухова діяльність в залі 3. Пізнавально-дослідницька діяльність: у світі природі	Справи разом із батьками	Музично-театральна діяльність

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

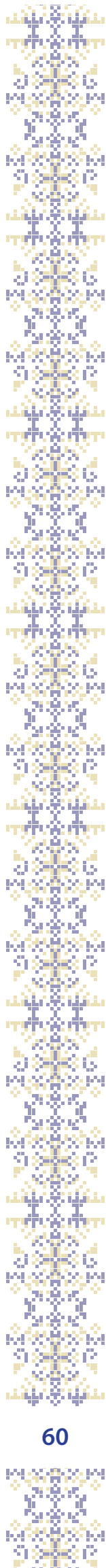
- Розмови, інтерв'ювання, тематичні, етичні бесіди, комунікативні ситуації (звернення, прохання, вибачення, пропозиція, презентація, пояснення тощо), театралізовані ігри з розігрування діалогів, віртуальні діалоги, полілоги;
- педагогічні провокації;
- парна, підгрупова робота, робота в малих підгрупах, що вимагає домовленостей.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНА, РУХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Заняття з фізкультури, ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, логоритмічна, коригувальна гімнастика, фізкультхвилинки і фізкультпаузи, спортивне дозвілля дозвілля (свята і розваги), рухливі ігри (спортивні ігри, забави, ігри-змагання, естафети, ігри-атракціони, народні ігри, хороводи), прогулянки-походи за межі ДНЗ, загартовувальні процедури, фізкультурні гуртки, дні та тижні здоров'я, турніри, пластичний балет, стенди й альбоми «Поради Айболита», Малі Олімпійські ігри тощо.

ПІЗНАВАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Заняття (комплексні, інтегровані, предметні), читання творів художнього та наукового змісту, бесіди, розповіді дорослого, зустрічі з цікавими людьми, розглядання альбомів, серій картин, схем, плакатів;
- спостереження, екскурсії, цільові прогулянки, екологічні хвилинки, хвилинки-цікавинки, перегляд дитячих телепередач;
- організація дослідів;
- влаштування міні-музею, інтелектуальне дозвілля («Клуб допитливих», вікторини, літературні турніри, вечори загадок), гуртки інтелектуально-пізнавального спрямування, робота з енциклопедіями, проблемні ситуації, пошуково-дослідницька діяльність, «жива газета» ігри-шифрування, дидактичні ігри логіко-математичного змісту (ігри-лото, танграми, Колумбове яйце), інтелектуальні ігри та завдання (ребуси, шаради, шашки, кросворди, логічні розминки, логічні «ланцюжки», слухові диктанти;
- задачі-казки, задачі-жарти, геометричні задачі тощо).

МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Комплексні, інтегровані заняття (загальногрупові, підгрупові, індивідуальні), дидактичні ігри (словесні, настільно-друковані, з іграшками, предметами, картинками), вправи, завдання (фонетичні, лексико-граматичні);
- ігри-драматизації за змістом літературних творів, складання різних типів розповідей (із власного досвіду, розповідей за картинками, серіями картинок, описів (предметів, об'єктів, картинок тощо);
- полілоги, творче розповідання, колективне сюжетоскладання, складання листів і пам'яток, бесіди, мовно-рухливі ігри, переказування літературних творів, виконання мовленнєво-творчих завдань (придумування початку і закінчення до запропонованих текстів, римування), заучування напам'ять;
- артикуляційна і дихальна гімнастика;
- складання інтелектуальних карт;
- термінологічний аналіз понять;
- активне слухання лінгвістичних казок;
- літературно-мовні засоби: збірки поезій, дитячі книги, зокрема, абетка в картинках, малі фольклорні форми (прислів'я, приказки, забавлянки, заклички, потішки тощо), набір предметних картинок, коректурні таблиці тощо.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Сюжетно-рольові ігри, творчі ігри з художнім матеріалом, конструктивні ігри, ігри з правилами (дидактичні, настільно-друковані, рухливі, словесні), режисерські, ігри-драматизації за сюжетами літературних творів, інсценізації;
- народні ігри з текстами, обрядові ігри тощо.

ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Доручення, завдання, чергування (в куточку природи, на занятті, підготовка до обіду);
- спостереження за працею дорослих, участь у майстер-класах з опанування окремих виробничих умінь;
- допомога дорослим у буденних справах.

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

- Комплексні, інтегровані заняття (загальногрупові, підгрупові, індивідуальні) з використанням синтезу мистецтв;
- гуртки, студії (образотворчого мистецтва, хореографії, гри на музичних інструментах, театральний тощо);
- вправи-імітації, організація виставок-презентацій «Олівець-малювець», «Світ краси», вернісажів «Художня майстерня»;
- проведення конкурсів;
- виготовлення й оформлення книжок, (наприклад, складання дитячої абетки в картинках), тощо.
- Музичний супровід самостійної діяльності дітей, самостійна музична діяльність;
- літературно-музичні свята і розваги;
- участь дітей у проведенні фестивалів дитячої творчості, концертів, маскарадів;
- інсценізації, ігри-драматизації, театралізовані вистави, театралізація обрядових свят, театралізовані дійства.

ОСОБИСТІСНИЙ РОЗВИТОК

- Бесіди, проблемні ситуації, тренінгові та ігрові вправи, психологічні етюди;
- вправи на релаксацію (м'язову, емоційну);
- вправи на згуртування дитячого колективу;
- ігри та вправи, що спрямовані на розвиток навичок самопрезентації;
- вправи на об'єднання в групи, підгрупи тощо.

НОТАТКИ

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК МИСТЕЦЬКИХ ТВОРІВ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЯМ

Орієнтовний перелік фольклорних і літературних творів

МАЛІ ФОЛЬКЛОРНІ ФОРМИ

- українські народні прислів'я, загадки, лічилки, мирилки.
- «Гойда, гойда, гой», укр. нар. колискова;
- «Нова радість стала», укр. нар. колядка;
- «Щедрівочка щедрувала», укр. нар. щедрівка;
- «Сонечко сяє», укр. нар. веснянка;
- «Іди, іди, дощику», укр. нар. закличка тощо.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

- «Котигорошко», «Бабина донька – дідова донька», «Кривенька качечка», «Мудра дівчинка», «Правда та кривда», «Казка про Іллю Муромця та Солов'я-розбійника», «Кирило Кожум'яко» тощо.

АВТОРСЬКІ КАЗКИ

- «Будинок казковий, п'ятиповерховий», Н. Забіла;
- «Біда навчить», Леся Українка;
- «Трамвай і щиглик», Ю. Ярмаш;
- «Як співачки ліс врятували», М. Пономаренко;
- «Дикі образи Дикобраза», І. Роздобудько;
- «Сіра зіронька», Б. Заходер;
- «Полуничний дощик», І. Фарбаржевич;
- «Яблуко», В. Сутєєв;
- «Дюймовочка», Г. Х. Андерсен;
- «Попелюшка», Ш. Перро;
- «Урок дружби», «Ромашки у січні», М. Пляцковський;
- «Бобик в гостях у Барбоса», М. Носов;
- «Стефа та її Чакалка», І. Андрусак;
- «Квартирія», Г. Манів;
- «Коротунчик», О. Чаклун;
- «Як берізка листя роздарувала», І. Прокопенко;
- «Про зайчика-забудька», Н. Малетич;
- «Про два колеса», Є. Пермяк;
- «Крапелька Кап», Н. Гуркіна тощо.

ВІРШІ

- твори К. Перелісної, М. Підгірянки;
- «Ой, діброво, темний гаю», «Тече вода з-під явора», Тарас Шевченко;
- «Малюнок дідусеві», «Бабуся і внук», «Отакий у мене ніс», «Вереда», Г. Бойко;
- «Отакий роззява», І. Малкович;
- «Вербові сережки», «Горобець із білою бородою», Ліна Костенко;
- «Всі професії – потрібні і пошани дуже гідні» (цикл віршів), «Де живуть сестрички-римки – знають Саші і Маринки» (творчі ігри та вправи зі звуками і словами-римами), М. Пономаренко;
- «Веселі віршики з мальованого глека», В. Правоторова;
- «М'яке і пухнасте», І. Андрусяк;
- «Про зайчика», Г. Чорнобицька;
- «Як ми природу захищали», В. Чубенко;
- «Суперечка», П. Ребро;
- «Упустила білка шишку», В. Шульжик;
- «Затишок», О. Бундур;
- «Непосидько-вітерець», В. Скомаровський;
- «Плаче дощик-тонконіг», М. Тарасівський;
- «Про сніговика», Т. Коломієць;
- «Дві хмароньки», Олександр Олесь тощо.

БАЙКИ

- «Лебідь, щука і рак», «Чиж та голуб», Л. Глібов;
- «Журавель та горобець», «Хміль та квітка», Б. Грінченко;
- «Сонце і хмари», Є. Гребінка;
- «Снігур та щиглик», О. Пчілка;
- «Суперечка», М. Пляцковський;
- «Хлопчик та гусак», П. Ключина тощо.

ОПОВІДАННЯ І ЛЕГЕНДИ

- «Сніг», Олена Пчілка;
- «Втрачений день», «Дві сторінки книги», «Соромно перед соловейком», В. Сухомлинський;
- «Калина», М. Магера;
- «Добре вдома», З. Живка;
- «Якого кольору слова», Є. Гуцало;
- «Український прапор», З. Мензатюк;

- «Чарівне слово», В. Осєєв;
- «Любіть книгу», Остап Вишня;
- «Третій сніг», І. Андрусак;
- «Гойдалка під кленом», Г. Ткачук;
- «Про що розповів вітер», А. Кислій;
- «Весна», Ю. Ярмиш;
- «Ялинка», С. Носань;
- «Купання ведмежат», В. Біанки тощо.

Орієнтовний перелік творів живопису

ТВОРИ ЖИВОПИСУ

- «Літо», «Зима», «Околиці Києва», «У Чернігові», І. Вапнярська-Кудас;
- «Літо у Карпатах», О. Андрєєв;
- «Привіт урожаю», «Богданівські яблука», «Півонії», К. Білокур;
- «Свято врожаю», «Щедрий вечір», «Великодня неділя», В. Наконечний;
- «Ластівки», «Городина», «Горличка», Л. Вітковська;
- «Зимова казка», «Червоні маки», В. Шкуринський;
- «Царівна-Лебідь», М. Врубель;
- «Сікстинська мадонна», Рафаель Санті;
- «Чорне море», І. Айвазовський;
- «Портрет сина художника Миколая», «Квочка», «Гуси, додому!», М. Пимоненко;
- «Лютнева глазур», І. Грабар;
- «Рідна хата моя», М. Кириченко;
- «Весна. Цвіте верба», О. Светлічна;
- «Іван Царевич та Сірий Вовк», В. Васнецов;
- «Вечір на Україні», «Місячна ніч на Дніпрі», А. Куїнджі;
- «Волошки», «Хотинський замок», В. Павлович;
- «Зіркова ніч», Ван Гог;
- «Порив вітру», К. Коро;
- «Білі гори Гімалаї», «Рожеві гори», М. Періх;
- «Узимку в селі Опішні», С. Васильківський;
- «Вазон», «Зелений слон», «Лисиця і лелека», «Весна», М. Приймаченко;
- «Стоїть гора», «Зимові свята», М. Тимченко;
- «Золота осінь», «У парку», В. Полєнов;
- «Застудилася», «У парку», Т. Яблонська;
- «Веснянки», «Гуцулки біля церкви», І. Труш.

УЖИТКОВЕ МИСТЕЦТВО

- Петриківський розпис (дерев'яні розписані вироби);
- васильківська майоліка (посуд);
- київський розпис (мальовки, іграшки, писанки, декоративні вази);
- майоліка Опішні (керамічні іграшки, посуд, кахлі);
- косівська кераміка (керамічні іграшки, посуд, кахлі);
- ужгородський розпис (керамічні іграшки, посуд, писанки);
- яворівський розпис (дерев'яні розписані забавки, ложки, тарелі, писанки);
- вироби з вишивки, в'язання, килимарства, лозоплетіння, бісероплетіння.

Орієнтовний перелік тем з малювання, аплікації, конструювання

ПРЕДМЕТНЕ МАЛЮВАННЯ

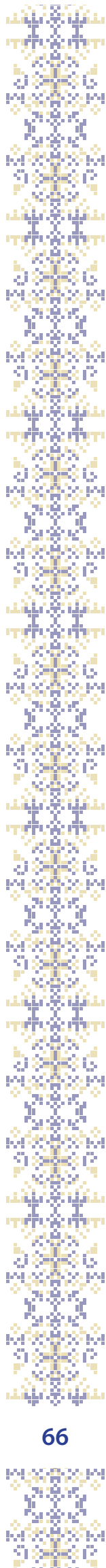
- «Улюблена іграшка», «Яворівська забавка», «Сонячні груші», «Пухнаста тваринка», «Рум'яні яблука», «Казковий герой», «Гарбуз-реготун», «Осінні квіти», «Візерунчасті сніжинки», «Казковий будинок», «Зелена красуня-ялинка», «Автопортрет», «Портрет матусі», «Весняні квіти», «Кумедний клоун», «Пташка співає», «Сріблясті котики верби», «Весняне дерево», «Царівна-Лебідь».

СЮЖЕТНЕ МАЛЮВАННЯ

- «Квіти літа у декоративній вазі», «Веселка», «Бабусин сад», «Барви осені», «Осіnnий парк», «Осіnnий дощ», «Вітер у лісі», «У зимовому царстві», «Новорічна казка», «Різдвяна ніч», «Барви заметілі», «Лисичка-сестричка і братик-вовчик», «Квітуча галявина», «Космічні фантазії», «Підводне царство», «Тварини в цирку», «Мрії про літо (зиму, осінь, весну)».

ДЕКОРАТИВНЕ МАЛЮВАННЯ

- «Петриківські мотиви», «Чудові квіти», «Українська вишиванка», «Опішнянський посуд», «Великодні писанки», «Фантастичні тварини», «Косовська іграшка», «Бабусин килимок», «В'язана серветка».

АПЛІКАЦІЯ

- «Фрукти на блюді», «Консервовані овочі», «Букет квітів», «Соняхи біля паркану», «Куманець», «Мереживо сніжинки», «Різдвяна зірка», «Зимові візерунки на вікні», «Український килим», «Теплий одяг для ляльки», «Прикраси для ялинки», «Квіти для мами», «Рамка для фото», «Бузок» тощо.

КОНСТРУЮВАННЯ

- папір і картон – «Дивовижні квіти», «Кошик для грибів», «Казкова хатинка», «Сніжинка для ялинки», «Рибки», «Карнавальна маска», «Ялинкова прикраса», «Книжка – малятка», «Космічний корабель»;
- природний матеріал – «Журавель з жолудя і насіння ясена», «Царівна-Лебідь з шишки та жолудя», «Свинка з качана кукурудзи», «Різдвяна композиція з шишок і гілок»;
- будівельний матеріал – «Мій будинок», «Фортеця», «Золоті ворота Києва», «Мости», «Транспорт», «Стоянка для авто».

Орієнтовний репертуар музичних творів

ТВОРИ ДЛЯ СЛУХАННЯ

- «Ой ходить сон», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького;
- «Щедрик, щедрик, щедрівочка», укр. нар. пісня, обр. М. Леонтовича;
- «Колискова», муз. Л. Ревуцького;
- «Колискова», муз. С. Шевченка;
- «Колискова», муз. А. Філіпенка;
- «Колискова», муз. В. Моцарта;
- «Ще не вмерла України», сл. П. Чубинського, муз. М. Вербицького;
- «Боже великий, єдиний», сл. О. Кониського, муз. М. Лисенка;
- «Ода до радості», муз. Л. Бетховена;
- «Марш» з балету «Лускунчик», муз. П. Чайковського;
- «Старовинний марш», муз. М. Скорульського;
- «Вільний марш», муз. В. Верховинця;
- «Мелодія» (скрипка, бандура, сопілка, цимбали), муз. М. Скорика;
- «Італійська полька», муз. С. Рахманінова;
- «Гопак» з опери «Сорочинський ярмарок», муз. М. Мусоргського;
- «Гопак», укр. нар. танець, обр. С. Чаплія;
- «Метелиця», укр. нар. танець;
- «Вальс», «Пташка», муз. Е. Гріга;

- «Вальс», «Дощик», «Скакалочка», «Не хочуть купити ведмедика», «Купили ведмедика», муз. В. Косенка;
- «Весела. Сумна», муз. Л. Бетховена;
- «Сміливий вершник», муз. Р. Шумана;
- «Пісня жайворонка», муз. М. Глінки;
- «Вальс квітів», «Шарманка», муз. Д. Шостаковича;
- «Музична скринька», муз. Ю. Грибоєдова;
- «Буратіно», муз. К. Мяскова, сл. Т. Ковалевської;
- «Танець ляльки Мальвіни», муз. Д. Львова-Компанійця;
- «Кура ряба», сл. Л. Ямкового, муз. М. Чембержі;
- «Тропотянка», закарпатський нар. танець, гарм. І. Свечнікова;
- «Козачок», муз. В. Кирейка;
- «Пісенна абетка», муз. І. Островерхого, сл. М. Пономаренко (твори відповідно українського алфавіту);
- «Музична абетка», муз. Ж. Колодуб, сл. народні (твори за українським алфавітом);
- «Україна-ненька», «Українонька свята», сл. М. Павленко-Кравченко, муз. В. Гребенюка;
- «Дитячі мрії», «Рідна Україно», «Пісенька про всіх», муз. і сл. Л. Горової.

ПІСНІ

- «На іменинах», «Світлофор», муз. І. Островерхого, сл. Т. Артем'євої;
- «Капосний дощик», муз. О. Радзівіл, сл. К. Перелісної;
- «Рідний дубочок», муз. І. Шайкіса, сл. Г. Грайка;
- «Поміж диво-кленами», «Ярмарок», муз. Ю. Михайленко, сл. Т. Мезенцевої;
- «Ходить з пензликом осінь», муз. М. Ведмедері, сл. В. Кленця;
- «Зимовий вальс», муз. і сл. Н. Козак;
- «Перший сніг», муз. Г. Гембери, сл. В. Чорної;
- «Ой хто, хто Миколая любить», муз. і сл. народні;
- «Віхола – метелиця», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної;
- «Зима», муз. і сл. В. Лисенка;
- «Святкують новий рік звірята», муз. В. Качана, сл. О. Качан;
- «Веснянка», муз. В. Таловирі, сл. В. Ладижця;
- «Соловейко», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового;
- «Прийшла весна весела», муз. І. Островерхого, сл. М. Пономаренко;
- «Наші вихователі», муз. і сл. Н. Рубальської;
- «Пісенька про маму», «Мамин день», «Пісенька про бабусю», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної;
- «Ми з татом», муз. К. Мяскова, сл. Л. Реви;
- «Тече вода», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Шевченка;
- «Повертайся, ластівко», муз. В. Верховинця, сл. С. Титаренка;
- «Україна моя неповторна», сл. Л. Павловської, муз. І. Островерхого;
- «Гарна наша Україна», укр. нар. пісня, обр. С. Файнтуха;

- «Наш садок», муз. Н. Лебедевої, сл. Г. Таргоній;
- «Диво-дерево», муз. І. Санжарової, сл. В. Гальченко;
- «Будем козаками», муз. В. Ізотова, сл. А. Загрудного;
- «Літо-літечко», муз. В. Ізотова, сл. Л. Савчук;
- «Як діждали літа», «Ой на горі жита много», укр. нар. жниварські пісні;
- «Косарі», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового;
- «Жабенятко», «Щасливий день», «Вишиванка», сл. М. Павленко-Кравченко, муз. В. Гребенюка;
- «Бережи своє життя», муз. і сл. Г. Смірної;
- «Сонечко», сл. Л. Ямкового, муз. А. Мигай;
- «Гопак», сл. Л. Ямкового, муз. О. Злотника.

СПІВАНОЧКИ

- «Диби-диби», «Ой дзвони дзвонять», «Веселі гуси», укр. нар. пісні-примовки;
- «Щедрик, щедрик, щедрівочка», «Добрий вечір, щедрий вечір», укр. нар. щедрівки;
- «Коляд, коляд, колядниця», укр. нар. колядка;
- «Вийди, вийди, сонечко», закличка, муз. В. Верховинця, сл. народні;
- «Українець», «Українка», муз. М. Гайворонського, сл. М. Підгірянки;
- «Росте буряк», муз. і сл. В. Верховинця;
- «Лис», «Мишка та кіт», укр. нар. пісні, обр. Я. Степового;
- «Антилопа», «Їжачок», «Мавпа», «Рак», «Як», «Цапок», муз. І. Островерхого, сл. М. Пономаренко.

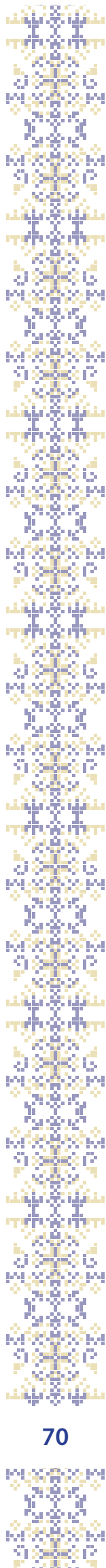
ТАНЦІ

- «Золотий листопад», на муз. А. Вівальді «Осінь»;
- «Коло – гопачок», на укр. нар. мелодію «Коло», обр. Я. Степового;
- «Гречаники», гопак на мел. укр. нар. пісні;
- «Дощик», козачок на мел. укр. нар. пісні, обр. Я. Степового;
- «Танець з притупами», на укр. нар. мел. «Гопак», обр. М. Метлова;
- «Плескач», полька на укр. нар. мелодію;
- «Парочки – журавлі та журавочки», на укр. нар. пісню «Був собі журавель», обр. М. Дремлюги;
- «Коломийка», на муз. В. Безкоровайного;
- «Кружачок», білорус. нар. танець;
- «Пружинки», на муз. Ю. Чіčkova «Полька»;
- «Вишукана полька», муз. С. Рахманінова «Італійська полька»;
- «Хлоп-хлоп-хлоп», на естон. нар. мел., обр. А. Роомере;
- «Утята», на муз. Т. Вернер;

- «Метелиця», укр. нар. мел., обр. М. Різоля;
- «Малята-гуцулята», на укр. нар. мелодію «Гуцульський танець», обр. К. Мяскова;
- «Плескай-тупай», на муз. Б. Савельєва, сл. М. Розовського, укр. переклад;
- «Танцюємо парами», на муз. П. Чайковського з балету «Лебедине озеро» (уринок);
- «Вальс з мамами», на сл. і муз. Н. Май «Мамин вальс»;
- «Вальс квітів», на муз. В. Безкоровайного «Балет квітів»;
- «Ми – дзвіночки», на пісню «Цвінь-цвірінь», муз. О. Злотника, сл. Л. Ямкового;
- «Ввічливий танець», на муз. Ф. Госсека «Гавот»;
- «Полонез», муз. І. Козловського.

ХОРОВОДИ, ІГРИ

- «Осінь золота», муз. І. Островерхого, сл. М. Пономаренко;
- «Зів'ємо віночки», на укр. нар. пісню «Пішли діти в поле»;
- «Ой у полі діти, зайці і лисичка», на укр. нар. пісню «Ой у полі жито»;
- «Черевички», муз. М. Ведмедері, сл. О. Пенкіна;
- «Не пустимо», на укр. нар. мелодію;
- «Гра з хусточкою», на укр. нар. пісню «Галя по садочку ходила», обр. Л. Ревуцького;
- «Ладки із Васильком», на пісню «Ладки, ладки», муз. В. Верховинця, сл. народні;
- «Спритні вершники», на муз. Р. Шумана «Марш», муз. І. Дунаєвського «Галоп»;
- «Розважаємось із сопілочкою», на укр. нар. пісні «Я маленька дівонька», «Я маленький хлопчик» і муз. А. Рябчуна;
- «Кривий танець», на укр. нар. пісню «Гаївка»;
- «Шум», укр. нар. пісня, обр. М. Різоля;
- «Великодня пісенна хода з дзвіночками», на пісню «Великдень», сл. Л. Ямкового, муз. І. Єрмакова;
- «Весняний веселий хоровод», на сл. М. Пономаренко, муз. І. Островерхого «Прийшла весна весела»;
- «Подарунок», на муз. М. Ведмедері, сл. К. Куян;
- «Рушничок», на муз. М. Ведмедері, сл. В. Лучука;
- «Світла ягілочка», на укр. нар. пісню «Заспіваймо, паняночки»;
- «Сонячна наша країна», на пісню «Сонечко», муз. А. Мигай, сл. Л. Ямкового;
- «Жартівливі сперечання», на укр. нар. пісню «Що на нашій вулиці»;
- «Вигадливі чобіточки», на укр. нар. мел. «Полька», обр. М. Різоля;
- «Казкове свято», сл. М. Павленко-Кравченко, муз. В. Гребенюка.

ЗАБАВИ, ВПРАВИ

- «Помиримися», на укр. нар. пісню «Мир миром»;
- «Журавлі та журавочки», на укр. нар. пісню «Був собі журавель», обр. М. Дремлюги;
- «Козачок – зелений мачок», на укр. нар. пісню «Мак», обр. М. Лисенка;
- «Веселі млиночки», укр. нар. мел. «Коло», обр. Я. Степового;
- «Затанцюймо разом», на мел. укр. нар. пісні «І шумить, і гуде», обр. Я. Степового;
- «Скачуть чобіточки», на пісню «Жовті чобіточки», муз. А. Філіпенка, сл. Т. Волгіної;
- «Хвиля дружби», на мел. повільного вальсу;
- «Український уклін-вітання хлопчика і дівчинки», на муз. С. Гулака-Артемовського з опери «Запорожець за Дунаєм» (уривок) і на муз. В. Верховинця;
- «Вільний марш», муз. В. Верховинця;
- «Енергійно – стримано», на муз. М. Любарського «Хода»;
- «Бадьора хода», на муз. М. Чембержі «Бадьорою ходю крізь ліс, що шумить»;
- «Пострибаємо», на муз. М. Любарського «Гра в скакалку»;
- «Танцювальна хода», на муз. М. Скорульського «Колискова»;
- «Галоп», муз. Ф. Шуберта.

ТВОРИ ДЛЯ МУЗИЧНО-РУХОВОЇ ТВОРЧОСТІ

Образно-ігрові завдання, ігри:

- «Потанцюємо», «На конячці», муз. М. Любарського;
- «Ведмідь», муз. В. Ребікова;
- «Марш дерев'яних солдатиків», муз. П. Чайковського;
- «Клоуни», муз. Д. Кабалевського;
- «Дід Мороз», муз. Р. Шумана;
- «Вигадливі струмочки», на муз. М. Чембержі «Джерельця»;
- «Весняні струмочки», на муз. В. Дублянського «Струмочок»;
- «Торба-мандрівниця», на пісню «Котилася торба», муз. В. Верховинця, сл. народні;
- «Веселий бубон-мандрівник», на муз. «Чорноморський козачок» С. Гулака-Артемовського з опери «Запорожець за Дунаєм»;
- «Чобітки», сл. М. Павленко-Кравченко, муз. В. Гребенюка.

Хороводи, танці:

- «Ой у полі жито», укр. нар. пісня, обр. К. Стеценка;
- «Ой, на горі льон», укр. нар. пісня, гарм. Г. Компанійця;
- «Подояночка», укр. нар. пісня, обр. Л. Ревуцького;

- «Ой, минула вже зима», укр. нар. пісня, обр. І. Кишка;
- «Чарівна підкова», на укр. нар. пісню «А кривого танцю»;
- «Вигадливі танцівники», на муз. М. Чембержі «Скоморошина»;
- «Вальс зі стрічками», на муз. Г. Свиридова «Вальс» з кінострічки «Заметіль»;
- «Метелиця», муз. А. Найдьонова;
- «Принц і Попелюшка», на муз. С. Прокоф'єва «Адажіо» з балету «Попелюшка».

РЕПЕРТУАР ДЛЯ ГРИ НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

- «Іди, іди, дощику», укр. нар. примовка, обр. Я. Степового;
- «Коляд, коляд, колядниця», укр. нар. колядка;
- «Щедрик, щедрик, щедрівочка», укр. нар. щедрівка;
- «Ой, дзвони дзвонять», укр. нар. пісня, обр. Я. Степового;
- «Вийди, вийди, сонечко», укр. нар. пісня, обр. В. Верховинця;
- «Іде, іде дід, дід», муз. нар., сл. В. Верховинця;
- «Ой, минула вже зима», «Ой, лопнув обруч», укр. нар. пісні.

Орієнтовний перелік театральних вистав

ТЕАТРАЛЬНІ ВИСТАВИ

- «Бігла Кізка по містку», «Славна з Олі господинька», музично-театралізовані міні-вистави, текст М. Пономаренко, муз. І. Островерхого;
- «Лисичка і Журавель», «Котик і Півник», «Коза-Дереза», укр. нар. казки;
- «Чарівний борщик», казка-оперета, текст З. Скіпіної, муз. М. Ведмедері;
- «Рукавичка», «Пан Коцький», музично-театралізовані вистави за мотивами однойменних укр. нар. казок, текст І. Чернявської, муз. М. Малого;
- «Червона Шапочка», вистава за мотивами однойменної казки Ш. Перо і казки-оперети у скороченому викладі, текст Л. Полтави, муз. В. Безкоровайного.

НОТАТКИ

ДЖЕРЕЛА

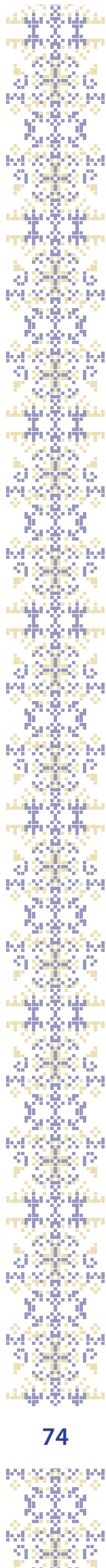
Нормативно-правові документи:

- Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, д.п.н., проф.; авт. кол.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. — К. : Світич, 2012. — 26 с.
- Закон України про дошкільну освіту [електронний ресурс] / режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
- Концепція «Нова української школа» (оновлено) [електронний ресурс] / режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>

Навчально-методична література:

1. Беленька Г. В. Віконечко в природу: метод. пос. для вихователів дітей дошкільного віку / Г. В. Беленька. — К. : Сім кольорів, 2014. — 56 с.
2. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри: навч. посіб. / О. Л. Богініч; М-во освіти і науки України, НПУ імені М. П. Драгоманова. — 2-ге вид. — К. : НПУ, 2007. — 140 с.
3. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш. — 4-те вид. доопрац. і допов. — Х. : Ранок, 2013. — 192 с. (серія «Сучасна дошкільна освіта»)
4. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Вчимося розповідати: складання розповідей за серією сюжетних картин на основі літературних текстів. Навч.-метод. комплект для дітей старшого дошкільного віку: метод. пос.+18 карток / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. — К. : в-во МЦФЕР, 2013.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Запрошуємо до розмови. Розповідання за сюжетними картинками. Навч.-метод. комплект для дітей старшого дошкільного віку: метод. пос. + 16 карток / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. — К. : Генеза, 2013. — 48 с. + 16 картин.
6. Все про театр та дитячу театралізовану діяльність / Л. Макаренко. — К. : Шкільний світ, 2008. — 128 с.
7. Богуш А. М. Готуємо руку дитини до письма / А. М. Богуш. — 3-тє вид., зі змін. і доповн. / Тернопіль : Мандрівець, 2009. — 108 с.
8. Богуш А. М., Перші кроки грамоти: передшкільний вік: навч. посіб. / А. М. Богуш, Н. В. Малиновська. — К. : ВД «Слово», 2013. — 424 с.
9. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / А. П. Бурова. — Тернопіль : Мандрівець, 2010. — 256 с.
10. Верховинець В. М. Весняночка / В. М. Верховинець. — К. : Музична Україна, 1989. — 98 с.
11. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: навч.-метод. посіб. / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. — Тернопіль : Мандрівець, 2008. — 128 с.

12. Гавриш Н., Бадер С., Стаєнна О. Сонечко мандрує Україною: навч.-метод. пос. комплект: метод посіб + 16 плакатів. – К. : Генеза, 2014. – 32 с. + 16 плакатів.
13. Гавриш Н. В. Художнє слово та дитяче мовлення: навч.-метод. посіб. / Н. В. Гавриш. – К. : Шкільний світ, 2011. – 128 с.
14. Гавриш Н. В. Філософія для дітей мовою серця: метод. посіб / Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік. – К. : ВД «Слово», 2013. – 168 с.
15. Гавриш Н. В. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості: метод. посіб. / Н. Гавриш, О. Безсоннова. – К. : ВД «Слово», 2017. – 256 с. + 88 таблиць.
16. Денисенко Н. Ф. Витоки здоров'я дитини: навч.-метод. посіб. / Н. Ф. Денисенко, Л. В. Лиходід, С. В. Лупінович, А. Ф. Михайличенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 160 с.
17. Для творчості дитини вірші, пісні, картини: метод. посіб. / авт.-уклад.: Т. О. Піроженко, А. С. Шевчук. – К. : Вид. Дім «Слово», 2017. – 128 с. (41 с. : іл.)
18. Дошкільнятам про світ природи: старший дошкільний вік: навч.-метод. посіб. / Г. В. Бєленька, Т. С. Науменко, О. А. Половіна. – К. : Генеза, 2013. – 112 с.
19. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності старших дошкільників: метод. посіб. / Л. І. Зайцева. – Харків : Веста: Ранок, 2008. – 160 с. : іл.
20. Калмикова Л. О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностично-розвивальний комплекс: навч.-метод. посіб. / Л. О. Калмикова. – К. : вид. дім «Слово», 2016. – 384 с.
21. Котляр В. П. Основи художнього виховання дітей: навч. посіб. – Донецьк: в-во «Ноулідж», 2010. – 223 с.
22. Ладивір С. О. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. О. Ладивір, О. П. Долинна, В. В. Котирло, С. Є. Кулачківська, С. П. Тищенко, О. О. Вовчик-Блакитна, Ю. О. Приходько [за наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк]. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 168 с. – (Серія "Дитина замовляє розвиток").
23. Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я: навч.-метод. посіб. / Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрющенко. – 2-ге вид., оновл. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 192 с.
24. Машовець М. А. Математична скарбничка: метод. пос. / М. А. Машовець. – К. : Сім кольорів, 2014. – 96 с.
25. Нечай С. П. Музика навчає, виховує, оздоровлює: навч.-метод. посіб. / Світлана Нечай. – К. : Світич, 2012. – 144 с.

-
26. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навч.-метод. посіб. / За ред. Г. С. Тарасенко. – К. : ВД «Слово», 2010. – 320 с.
 27. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника / Т. О. Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 152 с.
 28. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: навч.-метод. посіб. / Т. О. Піроженко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 136 с.
 29. Піроженко Т. О. Ігрова діяльність дошкільника (старший дошкільний вік) / Т. О. Піроженко, К. В. Карасьова. – К. : Генеза, 2014. – 96 с.
 30. Піроженко Т. О. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника: навч. посіб. / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, Л. І. Соловйова та ін. – К. : ВД «Слово», 2016. – 56 с.; іл.
 31. Розумне виховання сучасних дошкільнят. Метод. посібн. / Н. Гавриш, О. Брежнева, І. Кіндрат, О. Рейпольська; за заг. ред. О. Брежневої. – К. : ВД «Слово», 2015. – 176 с.
 32. Товкач І. Є. Звуки. Букви. Читання: метод. посіб. для дітей старшого дошкільного віку: у 2 частих / І. Є. Товкач. – Х. : Ранок, 2015. – 80 с. (серія «Віконечко у світ грамоти»).
 33. Українська мозаїка. Посібник-хрестоматія / упоряд. : О. П. Долинна, О. В. Низковська, Н. І. Вакуленко, О. А. Копейкіна. – К. : АВДІ, 2008. – 256 с. : іл.
 34. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі: навч.-метод. посіб. / Т. О. Піроженко, Л. І. Соловйова та ін. – К. : ВД «Слово», 2016. – 248 с.
 35. Шевчук А. С. Новації в мистецькому вихованні дошкільників // Інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ: метод. посіб. / Н. Дятленко, А. Гончаренко, А. Шевчук та ін. – К. : Шкільний світ, 2010. – 128 с. – С. 43–66.
 36. Шевчук А. С. Розвиток дошкільнят в музично-руховій діяльності: навч.-метод. посіб. / А. С. Шевчук. – К. : Шкільний світ, 2006. – 128 с.
 37. Щербакова К. Й., Брежнева О. Г. Теорія і методика логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Навч. посіб. – Мелітополь : ВД Мелітопольської міської друкарні, 2015. – 200 с.